

24 МАЯ Ё ДЗЕНЬ
СВЯТЫХ РОЎНААПОСТАЛЬНЫХ
ПЕРШАНАСТАЎНІКАЎ
КІРЫЛЫ І МЯФОДЗІЯ
Ў РАСІІ, БЕЛАРУСІ
І НА УКРАЇНЕ

ШТОГОД АДЗНАЧАЕЦЦА СВЯТА
СЛАВЯНСКАГА ПІСЬМЕНСТВА
І СЛАВЯНСКОЙ КУЛЬТУРЫ.

Пачынаючы з 1986 года, у светлыя маёвья дні ў Расіі, на Украіне і ў Беларусі адзначаецца Свята славянскага пісьменства і славянскай культуры, прымеркаванае да Дня святых роўнаапостальных першанастваў Кірылы і Мяфодзія. Цэнтрамі свята былі ўжо Мурманск, Волагада, Ноўгарад, Кіеў, Мінск, Смаленск, сёлета — Масква. Усе ўрачыстасці, падзеі, прымеркаваныя да сёлетняга свята, праходзілі пад знакам нязгаснай лампады, запаленай напярэдадні праваслаўнага Вялікадня ў Іерусаліме ад агню каля Труны Господняй і пранесенай праз Турцыю, Грэцыю, Балгарыю, Югаславію, Венгрыю, Чэх-Славакію, Польшчу, Украіну і Беларусь.

20 мая ў Мінску на плошчы Незалежнасці адбыліся ўрачыстасці. Паломнікаў з Іерусаліма вітаў мітрапаліт Мінскі і Слуцкі, Патрыяршы Экзарх усяе Беларусі Філарэт, кіраўнікі рэспублікі і горада, тысячы мінчан. Потым хрэсным ходам нязгасная лампада была пранесена да мінскага кафедральнага сабора, дзе ў яе гонар адбылася Вялікодняя вячэрня, а раніцай яна накіравалася да граніцы з Расіяй. Выступаючы на мітынг на плошчы Незалежнасці, старшыня Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь Станіслаў Шушкевіч заклікаў усіх славян да аднасці. «Няхай свяшчэнная лампада, — сказаў ён, — стане агнём ачышчэння ад зла і нянавісці, раўнадушша і нацыянальнага бяспамяцтва!»

НА ЗДЫМКАХ: так сустракалі нязгасную лампаду ў Мінску.

Фота В. СТАВЕРА.

[На стар. 7 консул Балгарыі ў Мінску Пётр Куцараў дзеліцца думкамі аб тым, якім павінна стаць Свята славянскага пісьменства і славянскай культуры].

15 мая ў Мінску адбылася Рэспубліканская канферэнцыя «Беларуская мова і нацыянальна-дзяржаўны суверэнітэт Рэспублікі Беларусь». Аб тым, у якім стане знаходзіцца нацыянальная мова, як ідуць працэсы нацыянальна-культурнага адраджэння ў рэспубліцы, гаворыць прынятая пастанова. Раім яе ўдзельнікі і разам з публіцы, прачытаць, бо гэта не бюракратычны дакумент, якімі звычайна бываюць пастановы, а боль душы і глыбокая трывога за нашу мову і культуру.

ПАСТАНОВА

РЕСПУБЛІКАНСКАЯ КАНФЕРЭНЦЫЯ
«БЕЛАРУСКАЯ МОВА І НАЦЫЯНАЛЬНА-ДЗЯРЖАЎНЫ
СУВЕРЭНІТЭТ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ»

Зыходзячы з асноватворнага права чалавека на дастойнае нацыянальна-культурнае жыццё, грунтуючыся на аснове тысячгадовых гістарычных традыцый народа Беларусі і ў адпаведнасці з Дэкларацыяй аб дзяржаўным суверэнітэце, Канстытуцыяй і дзейным заканадаўствам Рэспублікі Беларусь, Рэспубліканская навукова-практычная канферэнцыя «Беларуская мова і нацыянальна-дзяржаўны суверэнітэт Рэспублікі Беларусь» паставіла ў лясце:

1. Адзначаючы, што нацыянальна-культурнае адраджэнне Беларусі не знаходзіць па вялікаму рахунку належнай падтрымкі з боку органаў дзяр-

жаўнай улады і кіравання, міністэрстваў і ведамстваў, кіраўнікоў прадпрыемстваў, устаноў і арганізацый, настойліва патрабаваць ад кіраўнікоў органаў дзяржаўнай улады Рэспублікі Беларусі няўхільнага выканання законаў аб мовах, аб адукацыі і аб культуры, рэальнага забеспячэння ўмоў для стварэння нацыянальнай сістэмы адукацыі, інфармацыі, рэзідэнцыі і ўзбагачэння беларускай культуры ў адпаведнасці з Дзяржаўнай праграмай развіцця беларускай мовы і іншых нацыянальных моў у Рэспубліцы Беларусі.

2. З мэтай умацавання нацыянальна-дзяржаўнага суве-

рэнітэту Рэспублікі Беларусі прапанаваць грамадскім арганізацыям рэспублікі настойліва праводзіць мэтанакіраваную работу па нацыянальна-культурным адраджэнні бацькаўшчыны з апораю ў сваёй дзейнасці на моўна-культурнае заканадаўства Рэспублікі Беларусі.

3. Прызнаць, што Закон аб мовах у Рэспубліцы Беларусі, у аснове якога пакладзена дастаткова абгрунтаваная і прыдатная для грамадства канцэпцыя, патрабуе пэўных удакладненняў і дапаўненняў у напрамку больш дзейснага забес-

[Заканчэнне на 3-й стар.]

ВАКОЛ РЕФЕРЭНДУМУ

**С. ШУШКЕВІЧ НЕ ПОЙДЗЕ
З ВЯЛКАЙ ПАЛТЫКІ**

Паколькі «лідэры апазіцыі выконваюць усе неабходныя юрыдычныя нормы, дзейнічаюць у дакладнай адпаведнасці з Законам аб рэфэрэндуме, а таксама сабралі неабходную колькасць подпісаў у падтрымку правядзення ўсебеларускага рэфэрэндуму аб даверы парламенту і ўраду рэспублікі», саветнік Старшыні Вярхоўнага Савета Беларусі Іван Сцяпура не сумняваецца ў тым, што ён адбудзецца.

Як вядома, Прэзідыум парламента, згодна з дзеючым заканадаўствам, пастанавіў вынесці пытанне аб магчымасці правядзення ўсенароднага галасавання на разгляд чарговай сесіі, дата правядзення якой пакуль што не вызначана.

У інтэрв'ю карэспандэнту «Інтэрфакса» І. Сцяпура падкрэсліў: «Калі Вярхоўны Савет не згодзіцца на правядзенне рэфэрэндуму, ён толькі пацвердзіць сваё нежаданне весці Беларусь па шляху радыкальных эканамічных і палітычных пераўтварэнняў, яшчэ раз прадэманструе сваё непрыманне дэмакратычных норм». Саветнік Старшыні адзначыў, што «ў выпадку, калі па выніках рэфэрэндуму цяперашні Вярхоўны Савет вымушаны будзе пайсці ў адстаўку, С. Шушкевіч усё роўна не пакіне вялікую палітыку». І. Сцяпура перакананы: «народ зноў запатрабуе С. Шушкевіча ў кіраўнікі дзяржавы».

ГРАМАДСКАЯ ДУМКА

ХТО ЗА, ХТО СУПРАЦЬ?

Сацыялагічная служба інфармацыйнага агенцтва «БелаПАН» — «Вольная думка» — правяла апытанне сярод жыхароў Мінска (апытана 500 чалавек, мужчыны і жанчыны ў роўных адносінах).

На пытанне аб рэспубліканскім рэфэрэндуме 39,2 працэнта апытаных заявілі, што не прымуць у ім удзел, 17,2 працэнта пакуль не вызначыліся, 3,6 працэнта ўвогуле не ведаюць пра рэфэрэндум. Пойдуць на рэфэрэндум 40 працэнтаў з колькасці апытаных.

З іх за роспуск Вярхоўнага Савета будучы галасаваць 73 працэнты; супраць роспуску — 27 працэнтаў. З ліку апошніх 8 працэнтаў лічаць, што цяперашні склад Вярхоўнага Савета максімальна спраўляецца са сваімі абавязкамі, і 19 працэнтаў не вераць, што новы склад Вярхоўнага Савета зможа вывесці рэспубліку з крызісу.

ДЫПЛАМАТЫЧНЫЯ АДНОСІНЫ

КАНАДА — БЕЛАРУСЬ

Канада ўстанавіла дыпламатычныя адносіны з чатырма краінамі СНД — Беларуссю, Казахстане, Узбекістане і Туркменістане. Як заявіла міністр замежных спраў Канады Барбара Макдугал, адносіны фармальна ўстаноўлены шляхам абмену дыпламатычнымі нотамі ў Маскве.

«Мы вітаем гэтыя новыя дзяржавы ў супольнасці нацыяў, — гаворыцца ў пісьмовай заяве міністра. — Канада гатова дапамагаць кожнай з іх у пераходзе да дэмакратыі і рыначнай эканомікі». Як адзначаецца ў заяве, гэтыя чатыры дзяржавы запэўнілі Канаду, што яны будучы выконваць існуючыя пагадненні па кантролю над узбраеннямі і разбраенню, паважаць правы чалавека і абараняць меншасці.

Цяперашні пасол Канады ў Расіі Майкл Бел будзе таксама прадстаўляць сваю краіну ў гэтых чатырох дзяржавах.

БЕЛАРУСЬ — ІЗРАІЛЬ

Адным з важных вынікаў візіту ўрадавай дэлегацыі Рэспублікі Беларусі на чале са Старшынёй Савета Міністраў В. Кебічам у Ізраіль,

ГОМЕЛЬСКІЯ БУНТЫ

Адсутнасць у продажы цукру выклікала ў Гомелі так званыя «цукровыя» бунты. Разгневаныя пакупнікі, якія страцілі надзею атаварыць талоны, двойчы перапынялі аўтобусны і тралейбусны рух. Новую хвалю незадаволенасці выклікала чарговае павышэнне цен. Сітуацыя ўскладнілася тым, што работнікі многіх прадпрыемстваў горада ўжо па 2—2,5 месяца не могуць атрымаць зарплату: няма наяўных грошай у ашчадных банках. І вось трыкатажнікі фабрыкі «8-е Сакавіка» і работнікі будаўнічага трэста № 14 блакіравалі рух гарадскога аўта транспарту на Рагачоўскім кальцы непардалёку ад універмага «Гомель», у выніку чаго Савецкі і Чыгуначны раёны горада плудня былі без транспартных зносін. Перагаварыць з удзельнікамі хваляванняў прыбылі мэр горада Святлана Гальдава і начальнік

планава — эканамічнага ўпраўлення аблвыканкома Станіслаў Пракапенка. Гэтыя бунты праз колькі дзён змяніліся выступ-

які адбыўся на прыканцы мая, — падпісанне пагаднення аб устанавленні дыпламатычных адносін і мемарандума аб узаемаразуменні паміж урадамі дзвюх краін.

На ўрачыстай вясэры, якую наладзіў у гонар Старшыні Савета Міністраў Беларусі В. Кебіча прэм'ер-міністр Ізраіля Іцхак Шамір, вышэйшым уладам Ізраіля быў прадстаўлены Часовы Павераны ў справах Рэспублікі Беларусь у Ізраілі Міхаіл Фарфель.

Міхаіл Абрамавіч Фарфель — народны дэпутат Рэспублікі Беларусь. Ему 43 гады, па адукацыі — выкладчык географіі. У Вярхоўны Савет ён выбіраўся будучы дырэктарам Чырвонаслабодскай сярэдняй школы Салігорскага раёна.

ПРЫЗНАЧЭННІ

ПЕРШЫ У ШТАЦЕ

Старшыня беларускага парламента Станіслаў Шушкевіч пачаў фарміраванне апарату ўзначальваемага ім жа Савета Бяспекі рэспублікі. У гэту дзяржаўную структуру па наменклатуры ўваходзяць некаторыя члены Прэзідыума Вярхоўнага Савета, прэм'ер-міністр, а таксама шэраг кіраўнікоў асноўных міністэрстваў і ведамстваў Беларусі.

Першым штатным супрацоўнікам апарату Савета Бяспекі стаў 43-гадовы беларус Віктар Новельскі. Ён заняў пасаду памочніка Старшыні Савета Бяспекі В. Новельскі — выпускнік Каспійскага ваенна-марскога вучылішча (г. Баку), 20 гадоў служыў на баявых караблях Чарнаморскага флоту. Капітан 2 рангу.

У гутарцы з карэспандэнтам «Інтэрфакса» В. Новельскі паведаміў, што па заданню Станіслава Шушкевіча цяпер ён займаецца падрыхтоўкай да першага арганізацыйнага пасяджэння Савета Бяспекі, на якім будучы вызначаны яго першарадныя задачы на бліжэйшы перыяд.

НАРКАБІЗНЕС

**ШЛЯХІ ВЯДУЦЬ ПРАЗ
БЕЛАРУСЬ**

Усё часцей на тэрыторыі рэспублікі арыштоўваюцца асобы, якія правозяць наркатычную сыравіну.

84 кілаграмы макавай саломкі адабрана ў мінчан Б., К. і М. Затрымалі дзялёку наркабізнесу патрульны напад РАУС Кастрычніцкага раёна Мінска і воінскі напад на вуліцы Бабруйскай у Мінску. У той жа дзень у поездзе № 4 «Мінск — Масква» затрыманы брат К. — Х. і жыхар Каўнаса, у якіх канфіскаваны 81 кілаграм той жа сыравіны. Ізгата расследаванне па выяўленню усёй сеткі збыту наркатыкаў.

ПА-ХРЫСЦІЯНСКУ

ВЕЧНАЯ ПАМЯЦЬ МАКСІМУ!

Упершыню па-хрысціянску адзначыла Беларусь дзень памяці свайго вялікага паэта і грамадзяніна Максіма Багдановіча.

Апоўдні 25 мая ў Петрапаўлаўскай царкве сталіцы была адслужана на роднай мове беларускай паніхіда. Настаяцель храма айцец Георгій паведаміў прысутным, што цяпер у гэты дзень вернутая вернікам царква заўсёды будзе ўспамінаць імя Максіма, пець яму вечную памяць.

Да помніка Багдановічу прынеслі кветкі школьнікі і паэты, хавальнікі яго музея і члены праваслаўнага брацтва «Трох віленскіх пакутнікаў», проста грамадзяне, якія любяць свой народ, родную мову і вераць у будучыню свабоднай Беларусі. І зноў гучалі Максімавы радкі: «Беларусь мая! Краіна-браначка! Устань, свабодны шлях

сабе шукай». А ля «Беларускай хаткі» — дома на Рабкораўскім завулку ў Мінску, дзе з кастрычніка 1916-га па люты 1917-га жыў Максім і дзе цяпер размясціўся фізіял музей паэта, — устанавіваецца помнік работы скульптара Уладзіміра Слабодчыкава.

ГРЫБЫ КРУГЛЫ ГОД

Круглы год здымаюць ураджай шампінёнаў у саўгасе «Чырвоны сцяг» Баранавіцкага раёна. Далікатэсную прадукцыю адпраўляюць у Мінск, Брэст, Баранавічы. Штомесяц 15 тон грыбоў паступае з гаспадаркі ў гандлёвую сетку і камбінаты грамадскага харчавання.

НА ЗДЫМКУ: аналіз чарговай партыі грыбоў праводзяць лабарант Ядвіга КАЗМЕРЧЫК і загадчыца лабараторыі Ганна ДАЛМАТАВА.

КРЫМІНАЛЬНАЯ ХРОНІКА

РАБУЮЦЬ СЕМ'ЯМІ

У Жодзіне была затрымана група з 10 чалавек, якія спрабавалі вынесці са склада, дзе захоўвалася гуманітарная дапамога, дастаўленая з Германіі, каштоўнасцяў на многія дзесяткі тысяч рублёў. Прывабілі злодзеяў футравыя і скураныя вырабы, спартыўны абутак і адзенне, тавары для дзяцей. Пры затрыманні міліцыя вымушана была прымяніць зброю. Імёны злачынцаў устаноўлены. Дзіўна, што сярод іх ёсць цэлыя сем'і.

НАЦЫЯНАЛЬНАЯ ВАЛЮТА

РУБЕЛЬ ДА РУБЛЯ

З 25 мая ў рэспубліцы выпушчаны ў абарачэнне так званы «беларускі рубель». Яго з'яўленне дачасна — Нацыянальны банк Беларусі меў намер увесці свае разліковыя знакі на пачатку чэрвеня — выклікана крызісам наліўнай масы грошай. Таму прызначэнне «беларускага рубля» — дапоўніць рубель СНД-аўскі, а прасцей — стары савецкі. Іх суадносіны 1:10, гэта значыць, што наша «валюта» ў дзесяць разоў даражэйшая за стары рубель.

Некаторыя краіны СНД і ўспрынялі «беларускі рубель» як нацыянальную валюту і ўстрымаліся, што Беларусь нібы мае намер выйсці з рублёвай зоны. У сувязі з гэтым старшыня Нацыянальнага банка Рэспублікі Беларусь Станіслаў Багданкевіч даў афіцыйнае тлумачэнне карэспандэнту БЕЛТА:

— Разліковыя білеты Нацыянальнага банка Беларусі ні ў якім разе нельга разглядаць як беларускую нацыянальную валюту. Рэспубліка падпісала з Расіяй — яе ўрадам і Цэнтральным банкам — пагадненне аб выпуску «рублёў» з-за катастрофічнага недахопу рублёў. Гэтым мы спрабуем выйсці з дэфіцыту наяўнасці. На сённяшні дзень сума нявыплат зарплат, пенсій, кампенсацый у рэспубліцы дасягнула чатырох мільярдаў рублёў.

Пакуль мы бачым больш аргументаў на карысць таго, каб заставацца ў рублёвай зоне. Бо палавіна нашых прадпрыемстваў напрумаму звязана на расійскім мананалізме прадпрыемстваў. Відавочна, што перш чым гаварыць аб уласнай нацыянальнай валюце, варта перабудаваць нашу эканоміку. Але гэта працэс працягла.

Таму Нацыянальны банк Беларусі падтрымлівае імкненне Расіі ўмацаваць рубель і зрабіць яго канверсуючым. Калі Расія згадзіцца з прававой краін Садружнасці выпускаць агульную валюту, то ў будучыні мы можам адмовіцца ад разліковых білетаў Нацыянальнага банка. Калі ж федэрацыя аддасць перавагу свайму нацыянальнаму рублю, то згодна з заключаным з Цэнтральным банкам Расіі пагадненнем мы будзем выкарыстоўваць нашу валюту 1:1. У такім выпадку Беларусь будзе мець на рублёвых банкнотах сваю нацыянальную сімволіку.

леннямі пенсіянераў, якія пракліналі тых, хто «выдумаў гэты рынак». Неаднаразова былі перакрыты вуліцы Савецкая, Рагачоўская, Кірава. Людзі садзіліся і ляжылі на асфальт. НА ЗДЫМКУ: блакіраванне вуліца Палеская.

Перамены ў грамадскім жыцці Рэспублікі Беларусь прыйшлі і на пагранічныя заставы, размешчаныя на яе тэрыторыі. Цяпер яны не з'яўляюцца больш самастойнай часткай Заходняй пагранічнай акругі. У Мінску створана свая структура па кіраўніцтву ахоўнай мяжы Рэспублікі Беларусь.

Гэты здымак зроблены на заставе імя А. Кіжаватава. Апошнім часам значна змяніўся яе асабовы састаў. Калі раней на заставе былі людзі розных нацыянальнасцей, то вось ужо другі прызыў сюды прыходзяць служыць толькі беларускія хлопцы ды землякі героя з Пензенскай вобласці. Праўда, даслужваюць свой тэрмін і тыя, хто пажадаў застацца на заставе да дэмабілізацыі, а не паехаў у свае краіны.

Фота Э. КАБЯКА.

ПАСТАНОВА

РЭСПУБЛІКАНСКАЯ КАНФЕРЭНЦЫЯ
«БЕЛАРУСКАЯ МОВА І НАЦЫЯНАЛЬНА-ДЗЯРЖАУНЫ
СУВЕРЭНІТЭТ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ»

[Заканчэнне.

Пачатак на 1-й стар.]

пячэння патрэб нацыянальна-культурнага развіцця Беларусі і ўмацавання дзяржаўнага суверэнітэту рэспублікі.

4. Прасіць Савет Міністраў рэспублікі:

а) стварыць інспекцыю па нагляду за выкарыстаннем дзяржаўнай і іншых моў у Рэспубліцы Беларусь, якая павінна мець падпарадкаваныя ёй структуры ў адміністрацыйных цэнтрах у межах існуючых штатных адзінак;

б) стварыць міжведамасныя камісіі з прадстаўніцтвам нацыянальна-патрыятычных грамадскіх арганізацый па правядзенні атэстацыі кіруючых кадраў у галіне адукацыі, інфармацыі і іншых сферах сацыяльна-культурнага комплексу з мэтай забеспячэння патрабаванняў Закона аб мовах аб пераводзе справаводства на дзяржаўную мову.

5. Зварнуцца ў Вярхоўны Савет Рэспублікі Беларусі з прапановай унесці змены ў заканадаўства аб падатках, пашырыўшы льготы тым вытворча-прадпрыемствам і структурам, якія сваёй дзейнасцю ўносяць рэальны ўклад у нацыянальна-культурнае адрэджэнне Беларусі і пашырэнне беларускай мовы пры адначасовым абкладанні спецыяльным падаткам выпуску перыядыкі і літаратуры на рускай мове (акрамя падручнікаў для школ і ВНУ) і заходнеўрапейскіх мовах.

6. Зварнуць увагу сродкаў масавай інфармацыі на недапушчальнасць любых формаў знявагі дзяржаўнай беларускай мовы; у выпадку парушэння дадзенага патрабавання прыцягнуць віноўных да адказнасці ў адпаведнасці з заканадаўствам.

7. Прасіць рэспубліканскія газеты выдзяляць адзін раз у месяц старонку для выступленняў па праблеме нацыянальна-культурнага адрэджэння, асветлення вопыту работы ТБМ імя Ф. Скарыны і іншых нацыянальна-патрыятычных аб'яднанняў.

8. Прасіць Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусі арганізаваць сістэматычныя выступленні па радыё і тэлебачанні па праблемах нацыянальна-культурнага адрэджэння, гісторыі Беларусі, сучаснага стану беларускай культуры і мовы.

9. У навучальным 1992/93 годзе істотна пашырыць выкладанне ў вышэйшых і сярэдніх спецыяльных навучальных установах і на падрыхтоўчых аддзяленнях на дзяржаўнай мове.

10. Прывесці ў лістападзе 1992 года сумесна з кіруючымі работнікамі абласных і раённых (гарадскіх) выканкомаў Саветаў народных дэпутатаў нараду па праблемах вяртання беларускай мовы ў сферы дзяржаўнага, грамадска-палітычнага і духоўнага жыцця.

11. Абмеркаваць у канцы жніўня 1992 года з кіраўнікамі і прафесарска-выкладчыцкім складам ВНУ і тэхнікумаў стан беларусізацыі навучальна-выхаваўчага працэсу.

12. Патрабаваць ад Вярхоўнага Савета Беларусі, органаў дзяржаўнага кіравання і праваахоўных органаў рэспублікі прыняць канкрэтныя захады ў дачыненні да тых святароў праваслаўнай і каталіцкай канфесій, чыя дзейнасць скіравана на русіфікацыю і паланізацыю беларускага насельніцтва і якая па сутнасці з'яўляецца антыдзяржаўнай.

ПРА СТАН БЕЛАРУСКІХ ВЫДАННЯЎ

ПАДАЙЦЕ НА БЕДНАСЦЬ

Да майёй сяброўкі прыехала сваячка з-за мяжы. Сяброўка імкнулася паказаць гасці як мага больш. Павяла яе на праспект Скарыны і вырашыла ва ўсёй прыгажосці прадставіць ёй беларускія выданні. А паказ павінен быў адбыцца ў кіёску «Наша слова». І адбыўся. Дзяўчына, якая не была на Беларусі даволі доўга, паглядзела на сціплае збудаванне з разбітым шклом і спытала: «Ну, дык ты павядзеш мяне ў той магазін, дзе гандлююць беларускімі выданнямі?»

— Магазіна такога я не ведаю. А кіёск вось — выбрай, што хочаш, — прагучаў адказ.

У той момант і ў мяне, і ў сяброўкі было такое адчуванне, што дзяўчына проста не разумее нас. Нарэшце яна пераканалася, што гэты кіёсчак, адзіны на ўсю сталіцу, і ёсць тое самае месца, дзе гандлююць беларускімі выданнямі. Можна было б усцешыць гасцю ды і сябе тым, што, нягледзячы ні на што, кіёск працуе і прадае цікавыя кніжкі. Гэта ў асноўным брашуры, якія былі выдадзены на Беларусі даўно, але невядомым сённяшніму чытачу. Ёсць тут праца Станкевіча «Зьмена граматыкі беларускага языка ў ВССР», папулярная кніга Ігнатаўскага «Кароткі нарыс гісторыі Беларусі». Тут можна таксама набыць вырабы народных майстроў, значкі, эмблемы на беларускую тэматыку.

Здзіўленне знаёмай прымусіла мяне задумацца і трошкі паназіраць. Заўважыла, што пакупнікі тут — інтэлігенцыя, студэнты (паз-навала многіх). Гэтыя людзі цікавіцца гісторыяй, мовай, культурнай спадчынай свайго краю. Тут часцей, чым дзе на вуліцах, чуецца беларуская мова.

— Ёсць у вас «Наша ніва»?

— Ёсць, — адказвае кіёсчэр, — за мінулы год.

— Дзякуй, мне б за гэты. Малады чалавек цікавіцца расійска-беларускім слоўнікам В. Ластоўскага.

— Будзе машына ў Таварыства беларускай мовы, каб перавезці, — будзе слоўнік у продажы.

Я разумею, што машына ў нас пакуль не сродак руху, а раскоша. Але, каб гэта правіла распаўсюджвалася і на Таварыства беларускай мовы — усё ж такі занадта.

Аднак па праспекту Скарыны кроцаць не толькі грамадзяне, якіх цікавіць беларуская культура. Ідзе, напрыклад, інтэлігентнага выгляду жанчына, падыходзіць да кіёска і доўга распытвае, чаму няма «Вечернага Мінска».

— Разумею, мне трэба праграма тэлебачання. А тут у вас што? Нейкія «Наша слова», «Ніва»...

Кіёсчэр спакойна тлумачыць ёй, куды яна трапіла. Тая слухае, потым нават гаворыць нешта па-беларуску і купляе газету. А прадавец да ўсяго гэтага звывка.

— Ведаю, — гаворыць яна, — сярод пакупнікоў людзі розныя. Хто не ведае, што за кіёск, здзіўляецца. Хай здзіўляецца. Можна пасля здзіўлення прыйдзе зацікаўленне.

— Ці шмат ахвотнікаў на вашы выданні? — пытаю.

— Газеты і брашуры, што прапануе Таварыства беларускай мовы і наш кіёск, маюць свайго, пастаяннага чытача. Вы ж бачыце, колькі людзей са мной вітаецца. І

іх было б больш, калі б мы мелі, чым гандляваць.

Кіёск, канешне, не пусты. Але пры мне людзі скардзіліся, што там ляжаць амаль усе газеты за мінулы год. Сапраўды, газета «Наша ніва», напрыклад, сёлета не выходзіла. Хая два нумары як быццам падрыхтаваны. Але ўжо летась «Наша ніва» не мела сродкаў і збрала ахвяраванні на сваё выданне. Беластоцкая «Ніва» не прыходзіла сёлета таксама.

...Я глядзела на кіёск, назірала за людзьмі, што падыходзілі да яго, і мне рабілася сумна. Яны ж цікавіцца ўсім беларускім, калі пытаюцца і купляюць. Такое зацікаўленне варта было б падтрымаць усімі сіламі. Ды няма каму. А дакладней — няма як. Бо ўсё ж такі газеты ёсць. Хай сабе частка іх і выдаецца за мяжой — «Ніва» у Беластоку, «Наша ніва» ў Вільні, але ж ёсць свае. Калі звярнуцца да лічбаў, то Беларускі Дом друку выпускае 62 газеты і 41 часопіс.

Ды з беларускамоўнай прэсай адбываецца штосьці незразумелае. Кошт газетнай паперы за тонн павялічаны больш чым у 10 разоў. Падаражалі паслугі Саюздруку і пошты. Рынак, якога яшчэ і блізка няма ў нармальным выглядзе, душыць сваім цяжкім прэсам журналіста як асобу. Калі так падымаюцца цэны, ён павінен знайсці месца, дзе зможа выжыць. Ён зробіцца звычайным таварам. Яго будучы купляць і прадаваць. Калі раней над прэсай быў занесены ідэалагічны меч, то зараз я бачу меч эканамічны. Ужо шмат газет адчуваюць на сабе «новыя часы». Напрыклад, «Наша доля» — газета Беларускага таварыства інвалідаў павінна перада сваім чытачом і вырашыла «па прычыне невыдзялення паперы выходзіць раз у месяц». Пра якую аператыўнасць інфармацыі і наогул газету можа ісці размова, калі яна будзе выходзіць раз у месяц. І ў той жа час інвалідам патрэбна сваё выданне. Дарэчы, гэтая ж газета звяртаецца да чытачоў з просьбай дапамагчы грошамі. Але ж адкуль тыя грошы ў інвалідаў?

У сваёй бядзе «Наша доля» не адзінока. Сёлета некалькі разоў не выходзіла газета «Знамя юности», дзіцячы часопіс «Вясёлка» трапіў да сваіх падпісчыкаў у мінулым годзе 7 разоў замест 12 і ў гэтым толькі раз. Выданні стаяць перад выбарам — зчыняцца або павышаць цэны? «Звязда» ўжо падняла. Падпіска на год будзе каштаваць 124 рублі 80 капеек.

Ад ўсяго гэтага робіцца жудасна, таму што нагадваем мы герояў п'есы М. Метэрлінка «Сляпыя». Падобна ім, мы не бачым нічога і брыдзем да сваёй пагібелі. Тыя ішлі да акіяна, мы ідзем да духоўнага прадоння.

Размаўляючы са сваёй новай знаёмай, пра якую я гаварыла вышэй, я зноў-такі бачыла, што яна мяне не разумее. Я скардзілася на дэфіцыт паперы, гаварыла, што ёсць цяжкасці з выплатай ганарараў, зарплатаў супрацоўнікам рэдакцыі і аўтарам. Яна ж пярэчыла: «У вас лясы навокал, які ж тут дэфіцыт паперы? І што значыць — няма грошай, каб заплаціць за працу?»

Яна доўга не верыла, што ў некаторых рэдакцыях нават не бачылі камп'ютэраў. Не верыла, што для большасці журналістаў дыктафон — мара.

Яна не верыла, калі я называла ёй лічбу зарплатаў

журналіста і цэны ў магазінах. У рэшце рэшт ад нашай размовы ёй зрабілася проста балюча.

Мне, як нармальнаму чалавеку і будучаму журналісту, горка бачыць, што наша інтэлігенцыя і журналісты, у прыватнасці, знаходзіцца ў прыніжаным становішчы. У адной з газет прыводзілася фраза Ніла Плевіча аб тым, што ў нас «дзеячы культуры ператвараюцца ў жабракоў, а невукі становяцца мільянерамі». У мінулым месяцы мінчане былі сведкамі мільянаў дзеячаў культуры і работнікаў асветы. Яны патрабавалі павышэння зарплат, паліпшэння ўмоў працы.

Цяжка бачыць культуру такой бяспраўнай. Тым больш, калі ўрад абвясціў пра беларусізацыю. Праўда, ён жа абвясціў і пра пераход да рыначнай эканомікі. Я не ведаю, ці здолеем мы сумясціць уладу грошай і справу адрэджэння, якая не прыносіць ніякага матэрыяльнага прыбытку.

10 лютага выйшла Пастава Прэзідыума Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь. Яна датычыцца беларускамоўных выданняў.

З паставы:

— прыняць меры па забеспячэнні выдання і распаўсюджвання часопісаў і газет на беларускай мове;

— забяспечыць прыярытэтнымі ўмовамі для гандлю і рэкламы беларускіх выданняў. Тут жа гарантуецца пакрыццё некаторых страт газет і часопісаў.

Свчяшальная навіна, але пакуль праблем, што паўстаюць перад нацыянальнай прэсай, не памяншаецца.

Падзялілася сваімі назіраннямі з Алесем Багдановічам, супрацоўнікам Таварыства беларускай мовы. І вось што пачула ў адказ:

— Адрэджэнне нацыі — справа вельмі далкатная. Яна патрабуе сур'ёзнага падыходу і сапраўды вялікіх грошай. Таварыства беларускай мовы — грамадска-асветніцкая арганізацыя — жыве на свае сродкі. Але наша справа не толькі праіснаваць, але ж і данесці як мага больш усяго беларускага да нашых людзей. А на такой справе не зробіш вялікіх грошай. Цэны ў нашым кіёску некамерцыйныя, прыбытак суадносна таксама. Мы не гонімся за вялікім капіталам, галоўнае — каб кожны чалавек мог набыць нашу прадукцыю.

Пакуль кіёск сапраўды адзіны ў горадзе. Быў другі, але ў няўдалым месцы, зараз ён не працуе. Плануецца адчыніць кіёск у Шабанах, далёкім раёне Мінска.

Не так даўно створаная асацыяцыя беларускамоўных выданняў марыць пра цэлы шэраг кіёскаў. Там павінны прадавацца ўсе беларускія газеты і часопісы. Але ж калі гэта будзе... У асацыяцыі няма сродкаў, каб купіць нават і кіёск (калі ён знаходзіцца ў цэнтры горада, яго кошт не дзесяць тысяч рублёў). Яго можа купіць бізнесмен, бо набытак яму хутка акупіцца: ён там будзе гандляваць розным таварам, толькі не беларускімі выданнямі.

Такія сумныя справы. Слухаеш і думаеш, які лёс чакае мяне і будучы выпускнікоў факультэта журналістыкі? Хто з іх захоча пайсці ў жабрацкі выданні? Можна, і яны кінуцца ў камерцый?

Алена СПАСЮК,
студэнтка Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта.

СТАРОНКІ БАГАТАЙ І НЕЗНАЁМАЙ ГІСТОРЫІ НАШАЙ КУЛЬТУРЫ

У ПОЛАЦКАЙ НАСТАЎНІЦКАЙ СЕМІНАРЫІ

РАДАЎНІЦА

Восенню 1887 года ў нашай семінарыі распаўсюдзіўся брушны тыф, захварэлі многія выхаванцы. Двое з іх нават памерлі. Папраўляючыся, яны не вытрымалі дыэты, невядома як дабраліся да грубой ежы, захварэлі зноў і цяпер ужо не падняліся. Пахавалі іх на гарадскіх могілках, за Палатой. На пахаванні іх я не быў, бо хварэў сам. У нашым інтэрнаце быў пакой — «бальніца», куды і клалі хворых на тыф. Для нагляду за імі была запрошана манашка з Ефрасіннеўскага манастыра.

У праваслаўнай царкве яшчэ з даўніх часоў захавалася традыцыя: у першы аўторак пасля велікоднага тыдня, на так званым Фаміным тыдні, адпраўляюць на могілках службы па памершых. Некаторыя з родных робяць паніхіды і асобна — на магілах сваіх блізкіх. Гэты дзень называюць па-рознаму: раданіца, радуніца, радаўніца. У праваслаўных латышоў такой традыцыі няма.

Упершыню бачыў я тут радаўніцу ўвесну 1890 года. Тады свяшчэннік нашай царквы адправіў паніхіды на могілках памершых у мінулую восень двух выхаванцаў семінарыі. На могілкі пайшлі многія семінарысты і некаторыя настаўнікі. Прыехалі і родныя памершых: аднаго — бацька, другога — брат. У той дзень на могілках было многа народу, што сабраўся каля магіль сваіх родных. Тут я ўбачыў і нязвычайнае для нас, латышоў: пасля адпраўлення паніхіды, каля многіх магіль сядзелі людзі і пілі прынесеную з сабой гарэлку, закусваючы яйкамі і булкі. Пазней я чуў, што які і булкі на гэты дзень некаторыя зберагаюць ад Вялікадня.

Заканчэнне.
Пачатак у №№ 20—22.

ЮБІЛЕЙ ДАЛУЧЭННЯ УНІЯТАЎ

Вясной 1889 года ў Полацку святкавалі 50-гадовы юбілей далучэння уніятаў. Акт аб далучэнні быў падпісаны 12 лютага 1839 года ў полацкім Сафійскім кафедральным саборы. Тут жа, у Полацку, у тая часы была рэзідэнцыя епархіальнага епіскапа. На святкаванні з'ехаліся некалькі епіскапаў і многа гасцей з іншых месцаў.

Юбілейнае набажэнства наладзілі ў тым жа гістарычным Сафійскім кафедральным саборы. Нейкі час гэты сабор быў закрыты, і звычайныя святочныя і нядзельныя богаслужэнні ў ім больш не адбываліся. Толькі ў маі месяцы кожны год яго адчынялі, і тады тут кожную раніцу адпраўлялі акафісты. Таксама ў маі кожны вечар адбываліся адмысловыя «маёвыя» набажэнствы і ў каталіцкім касцёле. Мусіць, як супрацьдзеянне каталіцкаму духавенству полацкія праваслаўныя свяшчэннікі і пачалі свае майскія акафісты ў Сафійскім кафедральным саборы: у дзень юбілею і напярэдадні яго на набажэнствах спявалі аб'яднаныя хоры — настаўніцкай семінарыі і духоўнага вучылішча. Удзелнічаў і дзяк гарадской Мікалаеўскай царквы — Ноўскі; ён славіўся вельмі нізкім голасам. Як грывеў ягоны бас, асабліва калі ён пачынаў вярчэнню воклічам: «Восстени-те! Владыко, благослови!» Як гэта захапляла нашых семінарыскаў! На юбілейнае ўсяночнае набажэнства людзі ўжо загадзя збіраліся каля Сафійскага сабора, групамі хадзілі па плошчы. Тут жа пахаджаў і дырэктар нашай семінарыі Смірноў з нейкім высокім стройным панам з жоўтымі вусамі, у круглым цыліндры. Мае таварышы казалі, што гэта А. Сапуноў, настаўнік Віцебскай губернскай гімназіі і гісторык Віцебскай губерні — зборнік даследаванняў яго пад назвай «Вітебская старина» я ўжо бачыў.

ДАРЭМНАЕ ЧАКАННЕ

Восенню 1888 года ў Полацк прыйшлі весткі, што цар Аляксандр III, вяртаючыся з Крыма ў Пецярбург, педзе Дынабургска-Віцебскай чыгункай і наведзе Полацк, дзе аледзіць кадэцкі корпус, настаўніцкую семінарыю і іншыя школы. Для Полацка гэта была б надзвычайная падзея... І вось пачалася падрыхтоўка да прыёму высокіх гасцей. Наша семінарыя збіралася вітаць цара спевамі: раззвучвалі аж пяць

УСПАМІНЫ

гімнаў. Я спяваў ужо басамбарытонам — і некалькі куплетаў аднаго з гімнаў мне трэба было спяваць сола. Калі наблізіўся прызначаны дзень, меркавалі, што наш хор спеўся добра. Тыя, хто чуў нас, былі задаволены. Асабліва — дырэктар Смірноў, які, калі слухаў нашы спевы, кожны раз быў моцна ўзрушаны і не мог устрымацца, каб не ўскрыкнуць: «Ах, как хорошо!»

Апоўдні 17-га кастрычніка семінарысты і настаўнікі былі сабраны ў актавай зале. Чакалі. Надыйшоў нарэшце прызначаны час... Аб гасцях — ні слыху, ні дыху. Чакалі яшчэ гадзіну, дзве... Толькі позна ўвечары дырэктар паведаміў, што цягнік, якім ехаў цар з сям'ёй, па дарозе сышоў з рэек. Падрабязных звестак усё яшчэ не было, але нам паведамілі, што раней намечанай дарогай цар не педзе і ў Полацку не будзе.

Начальства нашай семінарыі спадзявалася ў гэты дзень вылучыцца, атрымаць царскую падзяку і, можа быць, нешта іншае, больш адчувальнае. Але гэтыя надзеі развееліся.

КАНЦЭРТЫ Д. АГРЭНЕВА-СЛАВЯНСКАГА

Калі я вучыўся яшчэ ў першым класе семінарыі, увосень 1887 года, у Полацку даў два канцэрты шырока вядомы ў тая часы спявак Д. Агрэнеў-Славянскі са сваім хорам, падобнага якому ў Расіі тады не было. Нам, семінарыстам, не дазвалялася паказвацца ні на якіх вечарах. Да гэтага яшчэ трэба дадаць, што мы, сыны немажорных сялян не мелі за што купіць уваходны білет. Але гэтым разам дырэктар семінарыі зрабіў выключэнне: на першы канцэрт Славянскага адпусціў групу навучэнцаў. Найперш — спевакоў семінарыскага хору, якім пазней, працуючы настаўнікамі, самім давядзецца арганізоўваць хоры і кіраваць імі. Мусіць, з гэтых прычынаў дырэктар і зрабіў уступку.

Канцэрт адбыўся ў зале кадэцкага корпуса. Зала была бітком набіта, бо для Полацка гэта была нечуваная падзея. Для мяне, беднага вясковага хлопца, гэта быў першы выпадак, каб пачуць такі хор і пабачыць такіх слухачоў і ў такой колькасці — сабралася, мусіць, уся полацкая інтэлігенцыя.

Як сам Славянскі, так і ўсе яго харысты былі апраўны ў старадаўняе баярскае адзенне. Ужо адно гэта зрабіла не толь-

кі на мяне, але і на ўсіх слухачоў вялікае і глыбокае ўражанне.

У Славянскага быў прыемны тэнэр. Пераважную частку праграмы выконваў ён сам, а хор толькі падпяваў. Пасля кожнай песні доўга не змаўкалі воплескі слухачоў. Але тое, што дзелялася пасля беларускай песні «Ці не дудка мая», у якой Славянскі імітаваў прыёмы спявання і галасы беларускіх сялян, асабліва ў канцы песні, — нельга апісаць. Палачане, прысутныя ў зале, родам беларусы, даўно ведалі гэтую песню, чулі яе ў выкананні простых сялян. Слухачы ўскочылі з месцаў, каб лепш бачыць; у глыбіні залы, дзе былі і мы, семінарысты, многія залезлі на крэслы. Мой сусед семінарыст Шульга, ускочыўшы на крэсла, біў у далоні і на ўвесь голас крычаў: «Бісі!», твар ільсніўся, вочы блішчэлі. Голас нашага актывіста Сакалоўскага перакрыў амаль усіх. Але не было часу аглядацца на вокал. Вочы ўсіх скіроўваліся на сцэну, на спевакоў.

...Пазней, пасля смерці заснавальніка хору Дзмітрыя Агрэнева (Славянскі — яго псеўданім), месца бацькі заняла дачка

якія рабілі здымкі для «сусветнага» альбома. Тут, у нашым горадзе, яны мелі намер сфатаграфавць усе ўстановы, у тым ліку і нашу семінарыю. У прызначаны дзень на двары інтэрната ўсё было падрыхтавана для фатаграфавання. Наперадзе селі ў крэслы настаўнікі, за імі сталі семінарысты — на зямлі, на лаўках, на сталах. Фатаграфавары ў па-руску, хоць і з вялікім акцэнтам. Зрабіў ён два здымкі: на адным сфатаграфавалі нас у шапках, на другім — без шапак. Гэта было наша першае фатаграфаванне — яно моцна ўзварушыла наша ціхае адасобленае жыццё. Ды і для ўсяго горада такога фатаграфаванне было вялікай падзеяй.

Пазней нам паказалі тая фотакарткі, але я адразу не мог знайсці і пазнаць сябе: там, дзе павінен быў стаяць я — збоку на сталах — стаяў нейкі чужы, незнаёмы мне хлопец! Мы, семінарысты, зразумела, не маглі набыць сабе гэтыя фатаграфіі. Некаторыя семінарысты бачылі таксама здымкі Ефрасіннеўскага манастыра, кадэцкага корпуса, каманды пажарнікаў і інш.

Маргарыта Агрэнева. У 1912 годзе ў Себежы я меў магчымасць праслухаць хор-капэлу пад яе кіраўніцтвам. Праграма захавалася амаль тая ж. Спявала М. Агрэнева сола, а харысты толькі падпявалі ёй.

ФАТАГРАФАВАННЕ У СЕМІНАРЫІ

У 1889 годзе ў Полацк прыехалі французскія фатаграфы,

Ці быў гэты альбом выдадзены (а калі быў, дык калі і дзе), нам засталася невядома. Як невядома таксама, дзе знаходзіцца мая першая фатаграфія.

Юрыс КРЭЙЦ.

НА ЗДЫМКАХ: Юрыс КРЭЙЦ; Юрыс КРЭЙЦ [другі злева ў верхнім радзе] сярод выпускнікоў Полацкай семінарыі 1897 года.

Ад рэдакцыі: Сёння мы заканчваем друкаваць нататкі Юрыса Крэйца «У Полацкай настаўніцкай семінарыі» ў перакладзе Пятра Масальскага.

У наступным нумары мы прапануем чытачам пасляслоўе да ўспамінаў Юрыса Крэйца, напісанае перакладчыкам нататкаў.

ЗНАЙСЦІ АДЗІН АДНАГО

ТРЭБА ЖЫЦЬ, КАХАЦЬ І СЯБРАВАЦЬ

Дзень добры, паважаная рэдакцыя! Маё прозвішча і імя Чыкуноў Віктар. Я некалькі год запар выісваю «Голас Радзімы», але ніколі вам не пісаў. Вось вырашыў даслаць вам свой ліст. Некалі, мабыць больш года назад, да вас звяртаўся адзін чытач, на жаль, я не памятаю яго прозвішча. Гэты чытач звяртаўся да вас з нагоды таго, каб адкрыць у «Голасе Радзімы» невялічкі куток сяброў у перапісцы і людзей, якія хочуць пасябраваць, знайсці адзін аднаго праз вашу газету. Гэта вельмі слушная прапанова, але яна не знайшла ў рэдакцыі прыхільнікаў, і больш пра яе адкрыццё не пісалася.

Я вам пішу з нагоды знайсці сяброў за межамі Бацькаўшчыны, але не ведаю, як гэта зрабіць, і вырашыў вам даслаць свой ліст. А назва рубрыкі магла б быць рознай: «На сяброўскай хвалі», «Сябры па перапісцы», «Куток сябра» альбо неяк інакш. Не ў назве справа, а ў сутнасці, каб людзі з Беларусі і з іншых краін мелі магчымасць сябраваць.

Я жадаў бы завязаць сяброўскія адносіны з беларусамі, і не толькі з беларусамі, з людзьмі розных краін, розных нацый і розных веравызнанняў, хто разумее беларускую мову альбо

рускую і хто жадаў бы мець сябра ў Рэспубліцы Беларусь.

Некалькі радкоў пра сябе. Мне 31 год, жыву я ў Гомелі, працую на заводзе. Мне вельмі падабаюцца песні Данчыка Андрусышына, яго адносіны да Беларусі, як ён правёў родную мову праз сваё жыццё ў Амерыцы. На жаль, у Беларусі мала хто карыстаецца роднай мовай. Я таксама не надта добра размаўляю на беларускай мове, бо накол нас рускамоўнае асяроддзе. Я жадаў бы знайсці сяброў за межамі нашай рэспублікі, хто не згубіў роднай мовы, жадаў бы сябраваць, весці перапіску, размаўляць

на розных тэмы. Хвалююць пытанні экалогіі на Беларусі, знішчэнне роднай мовы. Шмат чаго хвалюе, палітычнае становішча нашай Бацькаўшчыны, процістаянне розных групавак, партый і гэтак далей.

Але жыццё ёсць жыццё, трэба жыць, кахаць, слухаць музыку, добрыя вершы і сябраваць. І калі ў рэдакцыі ёсць намер адкрыць такую рубрыку для прамых сяброўскіх адносін — чытач з чытачом, то вельмі буду вам удзячны за тое, што вы надрукуеце мой адрас альбо некалькі радкоў з майго ліста.

Ад рэдакцыі. У нас даўно быў намер адкрыць такую рубрыку, што мы і зрабілі два гады назад. На жаль, актыўнай падтрымкі чытачоў яна («Прапаную пісаць мне на адрас») не атрымала. Ліст В. Чыкунона дае нам мажлівасць паўтарыць задуму. Чакаем водгукаў.

НЕДЫПЛАМАТЫЧНАЯ ГУТАРКА З ДЫПЛАМАТАМ

ЦІ ЎВАСКРЭСНЕ НАРОД?

У 1990 годзе цэнтрам Свята славянскага пісьменства і славянскай культуры быў горад Мінск. З гэтай нагоды ў «Голасе Радзімы» з артыкулам «Ідзі, народзе ўваскрэсла!» выступіў консул Генеральнага консульства Рэспублікі Балгарыі ў Мінску Пётр Куцараў, у якім ён раскаваў пра стваральніку славянскай азбукі братоў Кірылу і Мяфодзія і пра старадаўнія сувязі паміж балгарскім і беларускім народамі. З задавальненнем адзначаў ён, што ўпершыню прагучаў на беларускай мове гімн Кірылы і Мяфодзія «Ідзі, народзе ўваскрэсла, да свет-

лай прышласці ідзі...» і выказаў спадзяванне, што гімн гэты стане адзнакай свята і будзе гучаць штогод 24 мая ў школах і універсітэтах, а дзіцячыя рукі будуць упрыгожваць кветкамі партрэты святых роўнаапостальных Кірылы і Мяфодзія.

Сёлета напярэдадні Свята славянскага пісьменства і славянскай культуры карэспандэнт «Голасу Радзімы» сустрэлася з Пятром КУЦАРАВАМ і папрасіла адказаць на некалькі пытанняў.

— Ці спраўдзіліся вашы спадзяванні? Ці набыло гэта свята на Беларусі сваю адметнасць?

— Сёлета было прынята рашэнне прынесці агонь ад Труны Гасподняй з Іерусаліма ў трэцюю сталіцу свету. Памятаеце? Першай сталіцай быў Рым, другой—Канстанцінопаль, трэцяй— Масква, а чацвёртай сталіца не быць. Свяшчэнны агонь павявае ў Мінску, адбудзецца хрэсны ход, вялікае набажэнства ў кафедральным саборы. Але дзе ж тут свята, і перш за ўсё свята пісьменства?

— Я памятаю, што ў Балгарыі дзень 24 мая адзначаецца як асветніцкае свята. На дэманстрацыях многа моладзі з кніжкамі, кветкамі, выступаюць пісьменнікі...

— Сапраўды, гэта свята вучняў, студэнтаў, выкладчыкаў, дзяржаўнай культуры. Нават у старажытных сценарыях засведчана: «Прославляем вас, святыя равноапостольныя Кирилл и Мефодий, все славянские страны, просветившие и ко Христу приведшие». Спачатку было слова, нават у Бібліі так сказаў. Кірыла і Мяфодзія стварылі азбуку, пераклалі Біблію, навучылі нас чытаць і пісаць, і, дзякуючы пісьменству, славяне не згубіліся ў IX стагоддзі, захаваліся як нацыя, і з таго часу актуальная ідэя аднавання славян. Сёння ўсё менш і менш акцэнтуюцца роля Кірылы і Мяфодзія як асветнікаў.

— Мне здаецца, што нягасную лампаду таксама трэба разумець не ў літаральным сэнсе.

— Менавіта. Веды перадаюцца з пакалення ў пакаленне як нягасная лампада. І я думаю, што варта асабліва ўвагу звярнуць на ролю і месца Беларусі ў захаванні пісьменства. Хацелася мне вызначыць таксама месца Кірылы і Мяфодзія ў жыцці беларускага народа. Гэтымі пытаннямі я займаўся два гады ў вольны ад асноўнай работы час, знаёміўся з першакрыніцамі ў архівах, з прэсай. Асабліва цікавыя публікацыі знайшоў у газетах «Губернские ведомости», «Варшавский дневник», «Виленский вестник», у іншых. Яны адлюстроўваюць, як праходзіла свята ў Беларусі, адбываліся спачатку ў школе, потым у царкве. Захаваліся нават сцэнарыі былых святаў, не трэба нічога новага вынаходзіць, у сцэнарыі так і запісана: «Дабы была польза практическая». І ў кожнай школе былі партрэты Кірылы і Мяфодзія, каб кожны вучань ведаў, хто стварыў нашу азбуку. Не ўпэўнены, што сёння кожны славянін здолее адказаць на гэта пытанне.

— На нарадзе, якая адбылася ў Мінску напярэдадні свята, вы выказалі крытычныя заўвагі кіраўніцтву рэспублікі, казалі, што беларусы недастаткова, на вашу думку, выкарыстоўваюць магчымасці для развіцця і пашырэння сваёй роднай мовы, культуры, нават калі цяпер такія магчымасці ёсць. Што вы мелі на ўвазе?

— Я сказаў адкрыта тое, што думаю. І яшчэ сказаў, што, каб быў арганізатарам свята, то склаў бы для яго іншы сцэнарыі. Два гады назад старшынёй арганізацыйнага камітэта быў Мікалай Дземянцей. Я настойваў, што не трэба пачынаць свята з ускладнення кветак да помніка Леніну, для гэтага

будзе іншая нагода. А ў такі дзень лепш ушанаваць Багдановіча, Купалу, Коласа. Мінуў час, і мне гаварылі, што я меў рацыю. Але сёлета нічога не змянілася.

— Два гады назад свята пачыналася амаль што як палітычнае, сёлета — як рэлігійнае. А свайго аблічча яно так і не набыло?

— Не, і не ведаю, калі яно з'явіцца, бо свята праходзіць міма школ, міма універсітэтаў. Два гады я па сваёй волі працаваў у 64-й школе Мінска. У ёй бывалі пісьменнікі Гілевіч, Законнікаў, мастак Ждан. Там праводзіліся Каляды. Да новага навучальнага года павінна быць аформлена зала, я перадаў свае матэрыялы пра балгарскіх асветнікаў. Дружба з гэтай школай — рэальная магчымасць супрацоўніцтва беларускіх і балгарскіх школьнікаў. Дзеці маглі б паехаць у Балгарыю на бартэрнай аснове. Калі ў эканоміцы ўсё рушыцца, многае можа зрабіць культура. Дамгаўся і я, і школа, каб ёй прысвоілі імя Кірылы і Мяфодзія. Але ўсё дарэмна. У вярхах ніяк не могуць рашыць, хто павінен прысвойваць імя школе. Два гады назад перакладаўся гімн Кірылы і Мяфодзія на беларускую мову, рабіўся запіс, але яго згубілі. Што будзе сёлета гучаць на свяце? Рэлігійная музыка? Усё трэба пачынаць зноў, рабіць новыя выдаткі.

— Пётр, вы кандыдат гістарычных навук, называеце сябе выкладчыкам. Хто вы па спецыяльнасці?

— У мяне дыплом выкладчыка рускай мовы і літаратуры, маю спецыяльнасць выкладчыка балгарскай мовы, гісторыі, скончыў дыпламатычную акадэмію, пісаў работу пра ўз'яднанне Балгарыі ў 1885 годзе і ролю рускай дыпламатыі. Мяне здзівіла, што ў той час існавала рускае пасольства ў Сафії консульства ў Пльюдзіве, Русе, іншых гарадах, а пра ўтварэнне новай дзяржавы Расія доўга не ведала. Гэты дзіўны факт сведчыў аб хібах рускай тэлеграфнай дыпламатыі. Аднак тэму маю зачылі, казалі, што публікацыі не будзе.

— Што вам як філолагу дало знаходжанне ў Беларусі?

— Для мяне гэта духоўнае ўзбагачэнне. Акрамя таго, я ўжо амаль размаўляю па-беларуску, нават некалькі разоў выступіў па радыё.

Мне думаецца, што беларускі бок павінен быць больш патрабавальным да замежных дыпламатаў і настойваць на веданні беларускай мовы, як гэта адбываецца паўсюль у свеце. У 1990 годзе быў прыняты Закон аб беларускай мове, і я адразу ж зрабіў прапанову ў аддзел асабовага саставу кадраў нашага Міністэрства замежных спраў, купіў і накіраваў у Сафію падручнікі, каб дыпламаты, якія прыедуць пасля нас, ведалі беларускую мову. Аднак і беларусам варта паводзіць сябе больш рашуча, ствараць такую абстаноўку, каб дыпламату без ведання мовы Бетут не было чаго рабіць. У Беларусі ж склалася дзіўная сітуацыя — народ жывы, а мова мёртва.

У Балгарыі багата прадстаўлена беларуская літаратура — і класіка, і сучасная. Вялікая

заслуга тут Ніла Гілевіча і яго школы. Літаратура — гэта акно Беларусі ў Балгарыю. Каб Беларусь сваёй літаратурай, культураў у такім жа аб'ёме была вядомай у іншых краінах, гэта дапамагло б ёй лягчэй і хутчэй увайсці ў Еўропу, уключыцца ў сусветны літаратурны працэс. Я б наогул прапанаваў невялікім дзяржавам згрупаваць свае сілы. Паміж славянскімі дзяржавамі, невялікімі краінамі павінна быць сувязь. У вялікіх дзяржаў сёння адны інтарэсы, заўтра другія. А маленькія дзяржавы, аб'яднаўшыся, могуць, калі не дыктаваць, то хаця б прымусяць лічыцца з сабой. Пакуль што гэта не атрымліваецца паміж славянскімі дзяржавамі. А аднаўленне неабходна.

— Тут ужо вы загаварылі як дыпламат. І ў такім разе адкажыце, што вам дало знаходжанне ў Беларусі як дыпламату.

— Таксама вельмі многа і ў сэнсе набыцця жыццёвага вопыту, і ў сэнсе набыцця дыпламатычнага багажы. У дыпламатэ павінна быць многа сустрэч, кантактаў на ўсіх узроўнях: з журналістамі, пісьменнікамі, дзяржаўнымі і палітычнымі дзеячамі, каб адчуваць жыццё краіны, што вакол яго адбываецца. І аналіз трэба ўмець рабіць, каб улоўваць усе напямкі і ўсе змены. У мяне вельмі многа сяброў, і больш не ў вярхах.

— Вы тут перажылі пераломны момант у гісторыі Беларусі. У вас на вачах яна стала незалежнай, з саюзнай рэспублікі ператварылася ў дзяржаву. Ці адбілася гэта на вашай рабоце?

— Я яшчэ больш пераканаўся, што беларускі народ надзвычай блізка да балгарскага. У нашых лёсах многа агульнага. І вы, і мы былі паднявольнымі. Тут ішлі працэсы русіфікацыі, паланізацыі, у нас — ісламізацыі.

— І ўсё ж, у нас захавалася такое бражанне, што турэцкае ярмо больш падобна на рабства.

— З гэтай нагоды наша пісьменніца гісторык Вера Мутаўчыева нядаўна напісала артыкул, дзе заўважае між іншым, што ў часы турэцкай няволі быў балгарскі фальклор і былі песні.

— І мову сваю балгары захавалі.

— У часы таталітарызму, хоць і тайна, людзі раскавалі анекдоты, смяліся, думалі. А зараз быццам бы дэмакратыя, аднак няма ні анекдотаў, ні песень. Вось і маем: каб чалавек адчуў свабоду, неабходна задаволіць яго матэрыяльныя запатрабаванні, а інакш навошта яму дэмакратыя. У багатых дзяржавах няма ні рэлігійных, ні нацыянальных, ні культурных праблем.

Нашу гаворку я хацеў бы скончыць невялікай прытчай. Народ адной краіны паўстаў супраць цара, які кіраваў ім больш за 30 гадоў. Кожнаму цару патрэбны новы касцюм. «У мяне ён з золата», сказаў аднаго рукава. А прыйдзе новы, яму давядзецца зноў шыць касцюм поўнацюм. Падумалі людзі і пакінулі старога цара.

Гутарку вяла
Дзіяна ЧАРКАСАВА.

БЕЛАСТОЦКІЯ ЗАМАЛЁўКІ

ПОМНІКІ ПРЫРОДЫ

(ЗАПІСАНА АД ВАЯВОДСКАГА ЗАХАВАЛЬНІКА СЛУЖБЫ АХОВЫ ПРЫРОДЫ Тадэвуша ХАЙНОЦКАГА).

На тэрыторыі Беластоцкага ваяводства налічваецца 599 помнікаў прыроды. Сярод іх — 521 дрэва-адзіночка, 19 груп і алей, а таксама 59 валуноў. З дрэў найчасцей за ўсё сустрапляюць дубы, 186 адзінак і 5 груп, у якіх растуць ад 2 да 37 дрэў гэтага віду. Акрамя таго ёсць вязы, сосны, ліпы. Найбольшая колькасць дрэў-помнікаў знаходзіцца ў Белаежскай пушчы: 208 адзіночкі дрэў і 5 груп. З іх 185 дубоў, 25 сосен, 22 ясені, 9 ліп, 9 хвой, 4 алейшыны. Многа помнікавых дрэў зарэгістравана ў Бельск-Падляпскай гміне (38 адзіночкі і 3 групы), у Беластоку 34, у Гарадоцкай гміне 24 і 6. Самыя вялікія дубы дасягаюць 230 сантыметраў у дыяметры (гэта больш за 7 метраў у акружнасці: ліпы

— 200 сантыметраў, больш 6 метраў у акружнасці; сосны — 160 сантыметраў, звыш за 5 метраў абводу).

Больш за ўсё валуноў выпадае на Сідра, там іх 18. У Саколы 6, Гарадку 5.

Аднак з сумам трэба заўважыць, што некаторыя помнікі прыроды гінуць. Старыя дрэвы ўміраюць альбо ад старасці, альбо ад экалагічных хвароб: панжэння ўзроўню грунтавых вод, забруджвання зямлі і паветра таксічнымі рэчывамі. Помнікавыя ж валуны зачынаюць нішчыць камяняцосы, якія вырабляюць з іх пліты для надмагільных помнікаў.

НА ЗДЫМКАХ: валуны ў Пагрэбах; вяз вышыняй 32 метры ў Кляшчэлях.

Вечар памяці першага беларускага народнага артыста Уладзіслава Галубка адбыўся ў ДOME работнікаў мастацтваў у Мінску. Сваімі ўспамінамі аб ім падзяліліся артысты, паэты, мастакі — людзі, чый жыццёвы шлях перасёкся з нялёгкай дарогай вялікага акцёра, рэжысёра, паэта і мастака. У. Галубок многа паспеў зрабіць для беларускай культуры, для развіцця нацыянальнага тэатральнага мастацтва. І яшчэ многае мог бы паспець, калі б не трагічны 1937 год...

НА ЗДЫМКАХ: з успамінамі аб сустрэчах з Уладзіславам Галубком выступае народная артыстка Стафанія СТАНЮТА; фальклорны ансамбль «Церніца» выконвае народныя песні.

Фота Я. КАЗЮЛІ.

НАША СПАДЧЫНА

АБ ЧЫМ РАСКАЗАЎ КУФАР

Сустрэча з народным мастацтвам заўсёды прыносіць чалавеку радасць. Зусім не важна, у якім жанры ці якім відам гэтая творчасць прадстаўлена. Галоўнае, каб мастацтва, увасобленае ў гліняным збанку, абрадавай песні, народным карагодзе ці вясельным каравай, загучала радасным рэхам у нашых душах, сагрэла сэрца, узбагаціла розум. Спраўднае народнае мастацтва ўзнікла на лепшых традыцыях, выпешчана вялікай любоўю да свайго народа, да памяці продкаў. Карані такога мастацтва ў глыбокай спаражытнасці, яно здольнае ўплываць на эмацыянальны і душэўны стан чалавека. Пройдуць гады, стагоддзі, многае стане іншым. Спраўднае прыгажосць, створаная таленавітымі рукамі, будзе жыць вечна.

Апошнім часам усё часцей у газетах і часопісах друкуецца артыкулы пра майстроў дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, аматараў жывапісу, пра народныя звычаі і абрады. Ёсць таксама выданні пра ганчарства, народнае адзенне, ткацтва, саломалляцтва, разьбу па дрэву, кавальства. Вядома, што не ўсе гэтыя кнігі ды артыкулы раўназначныя, не ўсе аднолькава цікавыя і карысныя для чытачоў. У сховішчах многіх нашых музеяў ёсць цудоўныя матэрыялы, вартыя ўвагі даследчыкаў. Аднак здаецца мне, што гэта кропля ў параўнанні з

тым, што ёсць яшчэ ў бабуліных куфрах ды сенцах, у клеці ды на гарышчы вясковай хаты. А колькі цікавага захавалася ў памяці народнай! Нядаўна давялося знайсці унікальны прадмет — вясельную спадніцу з палатна хатняй работы. Спадніца прыемнага вішнёвага колеру, упрыгожана стужкамі такога ж колеру. Мадэль вырабы характэрная для свайго часу. Жанчына, што перадала спадніцу ў музей, з гонарам расказала:

— У гэтай спадніцы брала шлюб яшчэ мая бабуля. Была яна тады зусім маладзенькая. Пражыла бабуля больш за дзесяць гадоў і памерла на пачатку нашага стагоддзя...

Самой жанчыне ўжо каля васьмідзесяці, але яшчэ жвава, гаваркая, многае яна памятае, а нешта, вядома, і забылася. Згадзіцеся, што такая сустрэча вельмі карысная, узбагачае не толькі інфармацыяй. Вядома, што нехта запярэчыць, маўляў, гэта рэдкі выпадак. Спрачацца не буду, не кожны дзень можна сустрэць такую жанчыну ці набыць такі рэдкі экспанат. І ўсё ж... Пакуль збіралася напісаць гэты артыкул, мне давялося змераць пешкі дарогі і сцяжынкі паміж многімі вёскамі і пасёлкамі Гродзеншчыны, паглядзець многія куфры і тое, што ў іх, паслухаць многіх бабуль і дзядуль.

[Заканчэнне на 8-й стар.]

З ПОПЕЛУ НЕБЫЦЦЯ

КОЖНЫ ДЗЕНЬ, КОЖНЫ ЧАС, БЕЛАРУСЬ!

Жыўшы ў Нямеччыне, кампазытар, апрача вышэй названага, займаўся таксама распапрацоўваннем нацыянальнага стылю царкоўнае музыкі. Ён закончыў «Літургію Св. Яна Хрызастама» і «Усяночную» (1948), а таксама «Вялікодны канон», выкарыстоўваючы папеўкі з народных песняў, гэтакія як «На Івана ночка маленькая», «Радзі, Божа, жыта» і «Ці ня быстрая рэчка». Ягоныя спробы аднавіць цыкл «Актаэхас» (васьмігаласнік) на народных папеўках былі менш удалымі: у іх неставала разнастайнасці, яны зашмат паўтараліся, былі на мяккі механічнасці. Нават у сваіх вольных кампазіцыях катэдральных гімнаў, прыкладам «Йаке херувимы» (н-ры 2 і 3), ён уводзіў элементы народнае музыкі. Ён рэдка «цытуе» народныя песні, як гэта рабіў Равенскі ў сваёй царкоўнай музыцы, але ён здолеў выкарыстоўваць нюансы ды «ўлоўліваць іхны водар», як гэта ён рабіў у сваіх сьвечкіх харавых творах. Часамі, шукаючы кантрастаў, ён, як прыкладам у «Благослови, душе моя» і «Верую» зь ягонае «Літургіі» (1948), карыстаўся акадэмічным стылем Іпалітэ-Іванова і Анчава.

Калі на Захадзе зьявіўся вольны беларускі друк, Куліковіч-Шчаглоў здолеў таксама аднавіць сваю дзейнасць як музычны крытык і гісторык, друкуючы свае артыкулы ў гэтых выданнях, як газета «Бацькаўшчына».

Ён працягваў таксама збіраць матэрыял да свае вялікае працы «Беларуская народная песня» — грунтоўнае даследаванне беларускага музычнага фальклёру. Яна складалася зь дзвюх частак: «1. Гістарычныя даныя аб беларускім песенным фальклёры: цыклі, жанры і формы песеннасці» і «2. Аналіз музычнае структуры беларускай творчасці». Гэты мануэнтальны праект заспеў няскончаным, хоць ладныя часткі былі ўжо гатовыя да друку, калі Куліковіч памёр.

У 1950 годзе Куліковіч-Шчаглоў эміграваў у Злучаныя Штаты, дзе ён пасяліўся на кароткі пэрыяд у Нью-Ёрку і зарабіў спачатку на пражыццё музычнымі лекцыямі і іграй на піяніна. У гэтым часе ён сустрэў і ажаніўся з Надзеяй Градз, прыгожай былой прымадонай Кіеўскае і Венскае оперы. Выдатнае сапрапа Градз, якому апладываў Сталін, у спалучэнні са значнымі здольнасцямі Куліковіча як акампаньятара, далі магчымасць гэтай пары працягнуць іхную музычную прафэсію ў партнэрстве: яны выступалі з канцэртамі ў Злучаных Штатах і Канадзе. Праграма звычайна ўключала нумары з багаата клясычнага рэпертуару Градз (Пучыні, Гуно, Бізе, Манюшка, Рахманінаў, Андрыты) разам з выбарам арыяў і канцэртных апрацовак народных песняў Куліковіча, Туранова, Карповіча ды іншых беларускіх кампазытараў («Васількі», «Што за месяц», «Алеся», «Жаваронак», «Халімон», «Вась-«нянка» ды іншыя).

Куліковічы нэрэшце асаліліся ў Чыкага, сусветна вядомым музычным цэнтры, дзе ад 1890-х гадоў сяліліся беларусы ды дзе была важная й актыўная беларуская грамада.

У Чыкага Мікола Шчаглоў і

Надзея Градз хутка ўстанавілі рэпутацыю, іх рэгулярна запрашалі на выступленні як гарадзкі Камітэт культуры на летнія канцэрты ў парку імя Гумбольта, гэтак і Аб'яднаныя Мастакоў Чыкага — на выступы ў Тэатры Музычнае Мініятуры. Зразумела, ніводнае беларускае сьвяткаванне не абыходзілася бязь іхняга ўдзелу, асабліва адзначэнні ўгодкаў Незалежнасці Беларусі 25 сакавіка. Часамі бралі яны ўдзел і ў канцэртах іншых этнічных групаў, асабліва ўкраінскіх, польскіх і расейскіх.

Штодзённая дзейнасць кампазытара Куліковіча складалася зь індывідуальных лекцыяў музыкі выбраным вучням, якім ён арганізуюваў канцэрты ў залі Джозэфінскае сярэдняе школы. Там-жа ў лютым 1957 году адбыўся вялікі канцэрт клясычнае беларускае музыкі з удзелам выдатнага беларускага сьпевака-баса Пётры Конюха і Надзеі Градз.

Куліковіч быў таксама на працягу 12 гадоў кіраўніком хору грэка-каталіцкае (вуніцкае) царквы Хрыста Збаўцы ў Чыкага. Хоць ён і прабаваў увесці ў рэпертуар хору некаторыя свае эксперыментальныя кампазіцыі, гэтакія як «Тебе поём» (беларускі напеў) і «Отче наш», ён пабачыў, што цяжка замяніць усталяваную сынадальную традыцыю. Тым ня менш, ён бесьпералынна пісаў новыя літургічныя працы. Ягоны хор выступаў часамі на канцэртах ды браў удзел у экумэнічных багаслужбах, узначальваных каталіцкім кардыналам Стрыхам.

Як чалавек свабодны ад «штучнага выпанчэння», ён у ніякім выпадку не абмяжоўваў сябе да клясычнага мастацтва й фальклёру. Цыганскія песні, танга, кабарэтныя балеты ды лёгкая музыка — усё прыцягвала ягонае зацікаўленне, і калі ў яго неставала грошай, ён заўсёды быў гатовы надзець акардэон і, за належную плату, унесці свой уклад у вясёлую атмасферу.

У Амэрыцы Куліковіч-Шчаглоў займаўся далей і журналізмам, рэцэнзуючы канцэрты ды пішучы артыкулы аб розных музычных аспектах для беларускага замежнага друку; ён пісаў таксама для «Новаго Русскаго Слова» і «России», цірада час на тэмы, зьвязаныя зь беларускай музыкай: творы Глінкі, Манюшкі, Грэчэнінава, Іпалітэ-Іванова.

У 1953 годзе Куліковіч-Шчаглоў апублікаваў гістарычны агляд «Беларуская музыка». За гэтым выйшла большая праца — «Беларуская савецкая опера» (Мюнхэн, 1957), у якой апісаныя рэпрэзінтывы абставіны, пры якіх даводзілася працаваць савецкім кампазытарам, ды ўплыў гэтых абставінаў на музычную творчасць.

Неразлучным спадарожнікам кампазытара й музыкалёга была аднак нявычэрпная прыгажосць беларускай народнай музыкі, што паланіла ягонае ўважэнне ды прайшла як залатая нітка праз усю ягоную творчасць. Ад ягонае раньняе «Беларускае сюіты», выкананае ў Адэсе, празь ягоныя сымфоніі й іншыя інструментальныя творы, ягоныя оперы, піянінныя кампазіцыі, патрыятычныя песні, раманы, празь ягоную незвычайна цудоўную музыку — гучыць рэха тых дзіўных, ня з гэтага сьвету песняў: «Радзі, Божа, жыта», «На Івана ночка маленькая», «А ў нас

сяньня вайна была» ды шмат сотняў іншых, якія ён так беззаганна гарманізаваў. Некаторыя з гэтых песняў, расьпісаныя для дуэту, трыё, або чатырохгалосага хору ці аднагалосыя для суправаджэння пад акампанімент піяніна, увайшлі ў ягоныя найлепш знаныя выданні, абодвы загалюленыя «Беларускія песенны зборнік», што выйшлі ў Амэрыцы ў 1955 і 1960 гадох.

Першы зборнік выйшаў ратарам у дзвюх частках, блытанаваным 1 і 5(1), у выдавецтве Згуртавання Беларускае Моладзі ў Кліўлендзе ў штаце Агаё. У яго увайшлі розныя сезонныя й абрадавыя песні, а таксама раманы й патрыятычныя творы, запісаныя або гарманізаваныя Р. Шырэм, З. Радчанкам, Ул. Тэрэўскім, Сахаравым, Сербавым, Ягоравым і Сакалоўскім, але найбольш Куліковічам-Шчагловым.

Другі зборнік быў выдадзены грунтоўней, друкам, тым-жа Згуртаваннем Беларускае Моладзі ў Кліўлендзе. У ім больш за 90 песняў і танцаў, усё апрацаванае Куліковічам-Шчагловым, галоўна для галасоў зь піянінным акампаніэнтам. Песні падзелены на пяць катэгорыяў: гістарычныя раманы й песні на словы беларускіх паэтаў, лірычныя й народныя, папулярныя балеты ды гульні й танцы. Гэта — толькі частка із спадчыны кампазытара ў гэтай галіне, але сюды ўключана найбольш ягоных улюбёных твораў: «Песня каліноўцаў», «Ты прыйдзі», «Каб была я перапёлкай», «Васількі», «Позна сонца».

Невялікі зборнік з 14 калядкамі пад заг. «Калядоўшчыкі» выйшаў у Кліўлендзе ў 1961 годзе з добра гарманізаванымі «А ў сьвеце нам», «Учора зьячора» ды «Ой, на моры, моры».

Пару Куліковічаных песняў выйшла ў англамоўных зборніках, у тым ліку прыгожы харал на чатыры галасы.

Апошнім выданнем ягоных твораў, таксама выпушчаным Арганізацыяй Беларускае Моладзі, быў зборнік каля 60 твораў — «Беларускія песні і танцы для акардэону» (Кліўленд, 1967). Куліковіч ставіўся да акардэону паважна, як да народнага інструмэнту, і з ахвотай даваў лекцыі маладым вучням.

Пад канец сваіх гадоў ансамбль Куліковіч-Градз выступаў рэдчэй, і наш міністрэлы вярнуўся да лёгкай музыкі: ён апрацаваў для акардэону найбольш папулярныя традыцыйныя беларускія мэлёдыі.

Дзіўгодны факт, што большыня творчае спадчыны гэтага выдатнага музыкі (у тым ліку ягоныя творы для аркестры, камэрныя, піянінныя й оперныя) засталася неапублікаванай. Сотні ягоных цудоўных аранжыровак беларускіх народных песняў для мяшанага хору — разам узятая, бадай, найвыдатнейшае ягонае дасягненне — ніколі ня выконваліся, ня кажучы ўжо пра выданне, хоць Градз добра ўсведамляла сабе іхную вартасць і перахоўвала іх у банкетным сэйфе.

Перагляд збору ягоных рукапісаў — як наведаныя Аляксандрава пачоры, такая ў іх багатая разнастайнасць музычных зацікаўленняў. Ён піша музыку для песняў у ангельскай, украінскай, польскай, нямецкай, расейскай мовах, у тым ліку колькі дасканалых мэлёдыяў

Заканчэнне. Пачатак у № 22.

на словы Пушкіна. Яму асабліва добра ўдаюцца музычныя мініятуры, у якіх беларускі матыў распрацаваны ў піянінную фантазію; сюды належыць невялікая вязанка элегантных кампазіцыяў, гэтакіх як «Бупалінка», «У бары сасна калыхалася», «Пайшоў Ясь наш на лужок» ды іншыя. Для хору Дэнскіх Казакоў свайго даўнага сябры Сяргея Жарава ён распрацаваў цудоўную версію «Атаман Кудрыя й дванаццаціх разбойнікаў», а жараўці адказалі на гэта выкананнем (вадуцкі голас — бас Пётра Конюх) «Магутны Божа» Равенскага па-беларуску.

Нельга не палюбіць кам тазытара, які мог лёгка й спраўна пераклучацца з удасканальвання пакупэрнаўска свабоднага піяніннага сюіта «Беларускія мініятуры» або са святлых вышыняў гімну «Ты, Госпадзе, мой Збаўца» для катэдральнага хору й аргану на сям'яшліваю «На пэрсідзім кірмашы» для весельчакоў у клубе ці на эдукацыйную песенку «Абдымі, пацалуй, каханьне цудоўнае сёньня». Я шмат аддаў-бы, каб паслухаць ягоную «Кантату пра Сталіна».

У апошнім дзесяцігодзьдзі свайго жыцця ён вярнуўся да захаплення з часоў маладосці — царкоўнае музыкі. Праз свайго сябра бібліяграфа Аўгена Калубовіча ён даведаўся пад канец 1950-х гадоў пра старабеларускія «Ірмалой» і «Бага-гласнік», зь якіх апошні быў беспасярэдня звязаны з паралітургічнай і народнай музыкай. Зварот да гэтых традыцыйных крыніцаў даў-бы адказ на праблему стварэння адноўленага аўтэнтычнага беларускага Актэха, што кампазітар спрабаваў быў зрабіць раней толькі пры даламозе народных папэвак, з рознай ступенняй удачы. З гэтага гледзішча ягоныя два артыкулы ў газеце «Бацькаўшчына» («Ці ня час закрываць пытаньне» і «Пытаньне беларускае багаслужбы», 1960 г.) становяць свайго роду маніфэст за зварот да нацыянальнае самабытнасьці ў разьвіцці царкоўнае музыкі.

Увесну 1969 году, рыхтуючыся да адзначэньня 51-х угодкаў 25 Сакавіка, Мікола Куліковіч-Шчаглоў захварэў і памёр 31 сакавіка. Ягоная верная спадарожніца-артыстка й жонка Надзея Градз крыху ўпарадкавала ягоныя рукапісы перад тым як сама памерла ў 1984 годзе. Свой каштоўны архіў разам з архівам свайго геніяльнага мужа яна перадала, як ён гэтага жадаў, бібліятэцы імя Францішка Скарыны ў Лёндэне, разам з усімі неапублікаванымі творами й рукапісамі (і ладную суму грошай), якія ейны выканавец сп. Антон Беленіс ды графік-дызайнэр і ведамы бібліяфіл Часлаў Будзька, жыхары Чыкага, апісалі і ўпарадкавалі перад адасланьнем у Лёндан.

Вялікае дасьледаваньне павінна быць праробленае яшчэ як у Савецкім Саюзе, гэтак і на Захадзе, каб належна ацаніць творчую спадчыну Міколы Куліковіча-Шчаглова, гэтага працавітага, адданага й прывабнага чалавека.

Адно можна з пэўнасьцяю сказаць: дзе-б галасы беларускіх патрыётаў ні ўздымаліся ў сяброўскіх згадках і чаркі наліваліся ў памяць адсутных сяброў, песьні, што гукаць найчасцей з вуснаў удзельнікаў такой бядэды — гэта ўлюбёныя творы спад пра аднаго з тых, хто так непаслабна й аддана ахвяроўваў іх табе — «кожны дзень, кожны час, Беларусь».

Гай ПІКАРДА.

Артыкул надрукаваны ў скарочаным выглядзе.

ПРА ЛЕС нацыянальных мастацкіх каштоўнасьцяў беларусы загабарылі зусім нядаўна. І вельмі нясмела. Сітуацыя падобная на тую, калі працуюць аднойчы рэлігійны гаспадар у сваёй хаце, а гледзеўся, працёр вочы і знямеў: ляжыць ён на падлозе, ледзь прыкрыты нейкім рызём, усё нажытае за доўгія гады некуды пазнікала: ні ложка, ні тканых жонкай ручнікоў, ні абразы на сцяне — усё знікла, быццам бы і не было. Пачухаў мужык патыліцу, развёў рукамі і ціхенька запытаўся: «Дзе маё дабро?» Але яго ніхто не пачуў. У выніку шматлікіх войнаў, а таксама і ўласнай нядабайнасьці бясцэнныя мастацкія каштоўнасьці, створаныя народам на працягу доўгай гісторыі, апынуліся за межамі Беларусі, упрыгожваюць музеі, ляжаць там у запасніках, часта невядомыя і недаступныя для беларускіх даследчыкаў.

Экспанаты Віленскага Беларускага музея раскіданы па запасніках літоўскіх музеяў.

У недалёкія яшчэ гады эпохі развітога сацыялізму беларусы як быццам саромеліся ці бяліся гаварыць пра свае правы на тыя багаці, што знаходзяцца ў іншых краінах — асабліва на Украіне і ў Расіі. А калі нехта пачынаў гаварыць пра гэта, то яго ўспрымалі як крутога нацыяналіста. Дзейнічаў прынцып: усё навокал савецкае, агульнае, нічыё. Да чаго гэта прывяло, ужо вядома. Найбольш каштоўнае сцягвалася ў цэнтр, разбазарвалася, а самі абкрадзеныя (гэта мы з вамі, шануюныя мае супляменнікі, жыхары Беларусі) сталі хварэць на нацыянальную непаўнацэннасьць.

Інакш быць і не магло.

У нацыянальным музеі ў Варшаве знаходзяцца карціны Рушчыца, Ваньковіча, іншых беларускіх мастакоў. У цэнтральным архіве старажытных актаў у Варшаве шмат беларускіх матэрыялаў.

У 1987 годзе на хвалі новага беларускага адраджэньня групай энтузіястаў пры Беларускам фондзе культуры была створана камісія «Вяртанне», якая зрабіла першыя крокі па высьвятленьню лёсу шматлікіх твораў мастацтва, вывезеных або знікшых з рэспублікі, складаным фундаментальнай картатэкі ўсіх каштоўнасьцяў, што апынуліся за межамі Беларусі. Пазней да гэтай работы далучыўся нацыянальны навукова-асветны цэнтр імя Ф. Скарыны. Але задача аказалася надзвычай складанай, з мноства невядомых. Па кропельках збіралася інфармацыя, у розныя краіны свету былі накіраваны лісты з запытаньнямі, работнікі архіўнага ўпраўленьня, музеяў, бібліятэк і архіваў працавалі ў суседніх краінах з мэтай высвятленьня наяўнасьці там беларускіх матэрыялаў.

У 1920-м годзе перад наступленьнем Чырвонай Арміі Мінскім таварыствам аховы помнікаў былі адпраўлены ў Варшаву на часовае захаванне 600 скрыняў, дзе знаходзіліся 36 тысяч музейных экспанатаў.

Замежныя суайчыннікі, даведаўшыся, што Беларусь нарэшце апытомнела і пачынае пошук страчанага ёю, напачатку не спяшаліся вяртаць на Радзіму культурную спадчыну. Грамадзянін Польшчы Юзэф Шы-

маньчык перадаў БФК 82 здымкі этнаграфічнага характару, Анджэй Цехнавецкі з Англіі — слудкі пояса, а таксама старадрук для Полацкага музея гісторыі беларускага кнігадрукаваньня. І, бадай, усё.

Але справа, хоць і не хутка, а пачала рухацца. Былі скапіраваны ў архівах ЗША трафейныя дакумэнты з «Каталога дакумэнтаў фашысцкай Германіі перыяду другой сусветнай вайны», пачалася падрыхтоўка да выданьня даведніка «Беларускія матэрыялы ў архівах СССР», а таксама мэтанакіраваны пошук нацыянальнай рэліквіі — Крыжа Ефрасінні Полацкай.

ПОШУКІ НАЦЫЯНАЛЬНЫХ КАШТОЎНАСЦЯЎ НА ДЗЯРЖАЎНЫМ УЗРОЎНІ

«ДЗЕ МАЁ ДАБРО?»

У канцы жніўня 1941 года былі вывезены ў Кёнігсберг найбольш каштоўныя карціны, вазы, калекцыя слудкі паясоў з Мінска.

Вядома, што да чэрвеня 1941 года Крыж разам з іншымі каштоўнымі экспанатамі захоўваўся ў Магілёўскім абласным гістарычным музеі. Дарэчы, у 1941 годзе з Магілёва зніклі дзесяткі калекцыяў, і, як лічыць вядомы даследчык беларускай культуры А. Мальдзіс, шукаць іх трэба ў суседніх краінах, таму што адна знаходка можа вывесці на след іншых.

У 1916—1917 гадах з Вільні ў Гамбург нямецкія акупацыйныя ўлады вывезлі беларускія рукапісы і акты XVI—XVIII стагоддзяў. У калекцыю Магілёўскага музея ўваходзілі залаты і сярэбраныя ключы Магілёва, сярэбраныя пячаткі горада, залатыя ўпрыгажэньні, знойдзеныя пры раскопках Пампелі, кубкі з выявамі Пятра I і Аляксея Міхайлавіча, залатыя і сярэбраныя крыжы, дарахавальніцы, кадзільніцы, карціны, троннае крэсла, шабля Напалеона, кальчуга з кургана Быхаўскага павета, 26 карацельскіх граматаў XVI—XVIII стагоддзяў, Збор беларускіх рукапісных і старадрукаваных кніг (175 адзінак), халодная і агнастрэльная зброя X—XIV стагоддзяў (280 адзінак), этнаграфічнае беларускае адзенне (XVII—XIX стагоддзі) і многае-многае іншае.

Што ж датычыцца самога Крыжа, то карпатліва праверяюцца некалькі версій — мараганскай, рафелераўскай, аўстралійскай, а ў сувязі са з'яўленьнем у прэсе новых матэрыялаў узнікаюць і зусім новыя версіі, напрыклад, маскоўскай, па якой усе каштоўнасьці, больш за 2 тысячы прадметаў, з Магілёўскага музея перад прыходам немцаў забралі работнікі НКВС і перавезлі ў Маскву. Калі гэта так, то павінны быць вопісы, і трэба рабіць афіцыйны запыт Расіі.

У вялікім і грунтоўным дакладзе, прычтаным на пленуме праўленьня БФК, які адбыўся ў пачатку мая ў Мінску, старшыня камісіі «Вяртанне»

А. Мальдзіс прааналізаваў сітуацыю, якая склалася на сёньняшні дзень з вяртаннем мастацкіх каштоўнасьцяў Беларусі.

Ва ўкраінскай публічнай бібліятэцы знаходзіцца збор Храптовіча, укамплектаваны на Навагрудчыне. У першую сусветную вайну ён быў перададзены ў Кіев на часовае захаванне.

«Зразумела, далёка не ўсё мы зможам вярнуць назад, — адзначалася ў дакладзе. — У адным выпадку няма юрыдычных

падстаў, у другім — не знойдзены архіўныя пацвярджэньні. Але ў большасці выпадкаў мы маем права патрабаваць, каб мастацкія каштоўнасьці былі вернуты без тэрміну даўнасьці і па закону спадчыннага ўладаньня. Так, як гэта і прадугледжана ў пагадненьні аб вяртанні гістарычных і культурных каштоўнасьцяў дзяржавам іх паходжаньня, падпісаным у Мінску 17 лютага 1992 года кіраўнікамі дзяржаў, што ўваходзяць у саюзнасць».

У Львоў нелегальна былі вывезены зборы мінскага калекцыянера Татура.

Само гэта пагадненьне не было апублікавана, але рэзананс, тым не менш, атрымала надзвычай шырокі. Да ведама чытача, адзін з яго артыкулаў прадугледжвае стварэнне міжрадавай камісіі для практычнай работы, а таксама нацыянальных камісіяў па складанню сістэматычных апісаньняў культурных і гістарычных каштоўнасьцяў. Па цэнтральным тэлебачанні было заяўлена, што расійскі ўрад не прызнае гэтае пагадненьне, што яно, маўляў, супярэчыць міжнародным інтарэсам, інтарэсам саміх рэспублік, затым выступілі вядомыя расійскія вучоныя, якія пагардліва заявілі, што не дапусцяць расцягвання культурных і гістарычных каштоўнасьцяў па нацыянальных вузлах і правінцыях.

У Эрмітажы ў Пецярбургу знаходзяцца творы беларускага мастацтва, рукапісы з палаца Сапегі, вырабы Налібоцкай і Гродзенскай шклянных мануфактур XVIII стагоддзя, бронзавыя ўпрыгажэньні, касьцюмы і г. д. Іх вываз не афармляўся дакумэнтамі.

Што ж рабіць у такой сітуацыі, калі адна з дзяржаў не лічыцца з дакумэнтам, пад якім паставілі свае подпісы яе кіраўнікі? Напэўна, усімі спосабамі дабівацца, каб прынятае пагад-

неньне выконвалася. Але гэтага мала. Як лічыць Адам Мальдзіс, трэба заснаваць навуковую структуру, якая выяўляла б адпаведныя матэрыялы і рыхтавала б іх да друку, праводзіла пашпартызацыю экспанатаў і ідэнтыфікавала іх у экспазіцыях і запасніках музеяў. Такая вялікая і адказная праца, вядома, ужо не можа рухацца намаганьнямі энтузіястаў. Самы час дзяржаве заапэкавацца справай вяртання сваіх гістарычных каштоўнасьцяў, вяртання яе былой славы і здобываць.

У рабоце пленума праўленьня БФК прынялі ўдзел беларускія навукоўцы, а таксама тыя, хто займаецца беларускай у Маскве, намеснік міністра культуры У. Гілеп, дырэктар Дзяржаўнага мастацкага музея Ю. Карачун, а таксама міністр замежных спраў П. Краўчанка. З яго выступленьня прысутныя даведаліся, што міністэрства вядзе актыўную палітыку па пошуку нашых нацыянальных рэліквіяў. Нядаўна яно звярнулася да паслуг «Інтэрпола», адкуль раз у два месяцы атрымлівае інфармацыю па тых пытаньнях, якія цікавяць Беларусь. Па сутнасці, гэта азначае, што наша рэспубліка ўпершыню пачала пошук на дзяржаўным узроўні. Міністр замежных спраў П. Краўчанка выказаў думку, што мы павінны цяпер сканцэнтравана сільна па пошуку Крыжа Ефрасінні Полацкай і вяртанні Скарынавых выданьняў. Ні адна з кніг Беларускага асветніка ў нас цалкам не захавалася, у той час як яны ёсць па ўсім свеце і ў самых нашых блізкіх суседзях.

Дзяржаўная бібліятэка ў Маскве мае 82 экзэмпляры выданьняў Скарыны, калекцыя магілёўскіх календароў.

«Міністэрства замежных спраў Беларусі гатова ўжо сёння пачаць работу па канкрэтных пытаньнях з Міністэрствамі замежных спраў Расіі, Літвы, Украіны, — заявіў П. Краўчанка. — Але ўсё трэба аформіць, аргументаваць, прадставіць архіўныя матэрыялы. Аднае, што можа стрымліваць працэс, гэта тое, што з Расіяй у нас не ўсталяваны дыпламатычныя адносіны».

У 1986 годзе ў Маскву для стварэння музея народнага мастацтва адпраўлена вялікая калекцыя беларускіх экспанатаў. Ёсць акты на іх адпраўку. Музей не створаны. Дзе экспанаты!

П. Краўчанка таксама прапанаваў выкарыстоўваць камп'ютэрную сістэму свайго ведамства для складання картатэкі ўсіх каштоўнасьцяў, якія апынуліся за межамі Беларусі.

Пленум праўленьня БФК прыняў пастанову хадаінічаць перад Міністэрствам культуры Рэспублікі Беларусь аб выдзяленьні сродкаў на стварэнне ў складзе навукова-асветнага цэнтра імя Ф. Скарыны спецыяльнага даследчага падраздзялення, якое займалася б вызьленьнем, пашпартызацыяй і каталогізацыяй беларускіх каштоўнасьцяў за рубжом. І тады, маючы ўсю інфармацыю, аўтарытэт і павагу, беларусы нарэшце гучна і выразна вымавіць на ўвесь свет: «Вярніце нам наша дабро».

Таццяна АНТОНАВА.

Р. С. Днямі ў прэсе з'явілася інфармацыя, што расійскі парламент скасаваў пагадненьне аб вяртанні гістарычных і культурных каштоўнасьцяў дзяржавам іх паходжаньня, падпісанае ў Мінску 17 лютага 1992 года кіраўнікамі дзяржаў, што ўваходзяць у саюзнасць. «Старэйшы брат» мяркуюць чаровы раз прадэманстраваць свае вялікадзяржаўныя амбіцыі і зэйзізм, замест таго каб праявіць добрую волю ў імя гістарычнай справядлівасці і наладжвання сапраўды добрасуседскіх, прыязных адносін з маладымі незалежнымі дзяржавамі СНД.

АБ ЧЫМ РАСКАЗАЎ КУФАР

[Заканчэнне.
Пачатак на 6-й стар.]

Вясной, калі наступаюць святочныя дзенькі Вялікадня (у Прынямонні Вялікдзень святкуюць двойчы: католікі і праваслаўныя), даводзіцца бываць у некаторых вёсках. Запытайце, чаму менавіта ў гэтыя дні? Адкажу не задумваючыся: каб убачыць старэнькіх жанчын у белых ці чорных фартушках, аздобленых вышываным узорам, што прыгожа дапаўняюць сучаснае адзенне. Люблю ў гэце свята паглядзець на размаляваныя ды фарбаваныя яйкі, абвазковы атыбут Вялікадня. Цікава па мажлівасці пазнаць сакрэты прыгатавання фарбы старажытным спосабам. Вясковыя хаты быццам святлеюць ад цёплага вясновага сонейка і вымытых узорных фіранак. Абразы і чырвоны кут, так званае покуць, упрыгожаны тканымі і вышыванымі ручнікімі. Дарэчы, самыя светлыя, яркія ручнікі з бялюткімі і рознакаляровымі карункамі вешаюць менавіта на гэце традыцыйнае свята. Ложак пакрываюць яркім дываном, падушкі складаюць «гарой», навалачкі таксама яркія з арнамантам з карункавых палосачак. На сталі, палічках усялякія сурвэткі, абрус-сетка ўрачыста глядзіцца на адбеленым кужэльным настольніку. Ад усяго гэтага хата харашэе, становіцца яшчэ больш утульнай. Святочны сялянскі інтэр'ер быццам дорыць цяпло, святло, дабрабыт, душэўны спакой, ціхую зямную радасць кожнаму, хто пераступае парог хаты. Для многіх вясковых жыхароў Вялікдзень даўно страціў калітывы сэнс, асабліва для маладых. Засталася сама яго форма. На жаль, многія вясковыя дзеці, асабліва школьнага ўзросту, да нядаўняга часу так былі настаражаны настаўнікамі, што не

вельмі проста было ад іх выведаць, хто ў вёсцы размалёўвае яйкі. Разгаварыўшыся, хлопчык нечакана прызнаецца, што ён таксама пісаў усялякія кветачкі на яйках і што гэта вельмі цікава, толькі атрымліваецца яшчэ не так акуратна, як у старэйшых. А адзін пашкадаваў, што нельга ў школе паказаць маміны маляванкі: яны прыгожыя, бо мама па чорным яйку арнамент рабіла з дапамогай іголаккі... Дзякуй Богу, што цяпер погляды на традыцыйныя свята крыху змяніліся.

Беларуская маляванка вельмі прыгожая, па-свойму арыгінальная і мае сваю гісторыю. Наогул гэты від мастацтва — унікальная з'ява ў народным мастацтве, на жаль, амаль не вывучаная.

Не менш унікальныя і выразанкі, ці выцінанкі, як іх яшчэ называюць. Празрыстыя, быццам карункавыя, фіранкі, сурвэткі, абажурны для лямпы — і ўсё гэта з паперы выразана. Няма дзе прачытаць пра ёлачныя цацкі з жытняй саломкі, упрыгожванні ў старажытнасці каня і пра многае іншае, што таксама ёсць мастацтва і вылучаецца асабліва фантазія і майстэрства. Вельмі мала ведаем мы і пра кавальства, якое лічылася паважаным заняткам для сяляніна. Цяпер нямногія майстры займаюцца гэтым рамствам. Добрых кавалёў адзінкі, і пра тых да нядаўняга часу мы амаль нічога не ведалі, пакуль не выйшла кніга вядомага даследчыка народнай творчасці Яўгена Сахуты «Беларускае народнае кавальства».

Здаецца мне, што адсутнасць літаратуры па тых ці іншых відах промыслаў ды рамстваў, так неабходнай спецыялістам і шырокаму колу чытачоў, — гэта і ёсць «вынікі» працы з музейнымі прадметамі, з выста-

вачнымі экспанатамі, а таксама адсутнасць непасрэднага кантакту з жывымі яшчэ майстрамі. Раней рамствам займаліся «цэлыя вуліцы», а часам і ўся вёска. Так, напрыклад, было ў гарадскім пасёлку Поразава Свіслацкага раёна, у вёсцы Засеце Дзятлаўскага, Ганчарах Шчучынскага і іншых цэнтрах, дзе яшчэ на пачатку нашага стагоддзя ўсе жыхары былі ганчарамі. Вось толькі ў Поразава рабілі задымленую кераміку, а ў Засеці і Ганчарах больш увагі надавалі глазураваным гаршкам, а таксама абварной кераміцы. Многія з старажылаў з радасцю дзеляцца сакрэтамі старадаўняга рамства. Калі нават чалавек сам не ляпіў гаршкі ці не плёў прадметы з саломы, то ён жа рос у гэтым асяроддзі і, вядома, не быў зусім у баку ад таго, што рабілі бацька, ці маці, альбо суседзі. Такі чалавек часам больш раскажа цікавага і карыснага, чым скупы навуковы пашпарт, што часцей за ўсё толькі канстатуе знешні выгляд прадмета. Вядома, не кожны вясковец будзе надта гаваркі з прыезджым гараджанінам, але як толькі адчуе шчырую зацікаўленасць, а, галоўнае, бескарыслівае — толькі пасляпей слухаць ды запісваць. Гэтыя праблемныя пытанні хаваюць не толькі мяне, а кожнага, каму неабыхавы лёс і гісторыя народнага мастацтва Беларусі, яго будучыні.

Гродзеншчына, як і іншыя вобласці беларускага краю, была багатая цэнтрамі народнай творчасці. Пасля частковага вывучэння Мастоўскага, Лідскага, Шчучынскага, Свіслацкага, Гродзенскага, Астравецкага, Карэліцкага, Дзятлаўскага і іншых раёнаў узнікла жаданне паведаміць пра некаторыя народныя звычкі, што яшчэ зберагліся ў Прынямонні, пра цікавыя прадметы дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва. Усё, аб чым паведамаю, — гэта з кніжніцы народнай творчасці Гродзенскай вобласці, якая вельмі чакае свайго даследчыка.

Валянціна ВОЛАХ.

СПОРТ

Міжнародныя спаборніцтвы па коннаму трохбор'ю на Кубак СНД прайшлі ў Ратамцы лад Мінскам. Мацнейшыя спартсмены краін садружнасці, кандыдаты ў Алімпійскую зборную СНД дэманстравалі манежную язду, майстэрства ў пераадоленні перашкод і шматкіламетровым кросе па перасечанай мясцовасці. Пераможцы атрымліваюць права паездкі ў Люмлін (ФРГ) на міжнародныя спаборніцтвы па прэзентацыі ўдзельнікаў Алімпійскіх гульняў.

НА ЗДЫМКУ: прыгожую манежную язду дэманструе на кані Факт майстар спорту міжнароднага класа з Беларусі Валеры ДАВІДОВІЧ.

Фота В. АЛЯКСАНДРАВА.

СПАРТЫЎНАЯ ГІМНАСТЫКА. У Францыі прайшоў чэмпіянат Еўропы сярод жанчын. Асобнай камандай тут выступала зборная Рэспублікі Беларусь. Найбольшага поспеху дамаглася алімпійская чэмпіёнка мінчанка Святлана Багінская. Яна заваявала залаты медаль у практыкаванні на бярвяне і заняла пятае месца ў мнагабор'і.

ШАХМАТЫ. Барыс Гельфанд з Беларусі стаў трэцім прызёрам на міжнародным турніры ў Мюнхене.

ГАНДБОЛ. Зборная СНД — пераможца розыгрышу Кубка Марана, што прайшоў у Францыі. Яна перамагла ў рашаючым матчы нацыянальную каманду Швецыі — 22:19. За каманду былога Саюза, як заўжды, выступалі некалькі ігракоў мінскага СКА.

ДЗЮДО. Традыцыйны міжнародны турнір у Галандыі прынёс «золата» Святлане Селіханавай, «серабро» Вользе Тарасавай і «бронзу» Людміле Бядрыцкай. Так што выступленне дзюдат з Беларусі можна лічыць удалым.

ТЭНІС. На адкрытым першынстве Расіі вызначыліся мінчане. М. Стэц стала чэмпіёнкай у адзіночным разрадзе, а пасля разам з Н. Нарэйка — і ў парным. Трэцяе месца ў мужчын заняў А. Самец.

ГРЭБЛЯ. Многіх «зорак» гэтага віду спорту сабраў у Маскве традыцыйны мемарыял Юліі Рабчынскай. Сярод тых, хто вызначыўся, беларускія весляры Сяргей Калеснік і Анатоль Цішчанка. Яны сталі пераможцамі спаборніцтваў.

ПАКАРЫЛІ ЭЛЬБРУС

Новы нацыянальны беларускі флаг, падобна, пачаў абжываць найвышэйшыя вяршыні свету. Пакуль ён затрапятаў толькі на Эльбрусе. Але ў перспектыве бяспаспартныя нашы скалапазы маюць намер узяць бела-чырвона-белы флаг і на піках Паміра. А на каўказскую вяршыню (чарговы раз) беларускія альпіністы ўзяліся сёлетнім маем. Веснавую экспедыцыю ўзначальваў пакарыцель завоблачных вышынь майстар спорту Л. Лазоўскі.

У камандзе, акрамя вопытных альпіністаў, была і група студэнтаў Мінскага педінстытута замежных моў. Яны зрабілі толькі першыя крокі па вертыкалі і атрымалі права называцца альпіністамі.

— Заветная мара беларускіх горнапакарыцеляў, — адзначыў кіраўнік Федэрацыі альпінізму РБ, кандыдат медыцынскіх навук Э. Ліпень, — умацаваць наш бела-чырвона-белы флаг на самай высокай вяршыні свету. Каманда да такога штурму гатова.

ДЗІВАКІ СЯРОД НАС

Ва ўрочышчы Валенава пад Брэстам жыве надзіва абаяльны і жыццярэдасны чалавек — Уладзімір Філіповіч. І хаця яму пайшоў 63-ці год, ён з юнацкай захопленасцю на зайздрасць мясцовым дзецям ходзіць на хадулях, ганяе мяч, абліваецца халоднай вадой, штодзённа гуляе па лесе, збіраючы лекавыя травы і гатуючы з іх гаючыя адвары. Да ўсяго, Уладзімір Дзянісавіч — вегетарыянец. Весці такі лад жыцця яго прымуслі даўнія дыягназы ўрачоў, якія пакідалі мала надзеі дажыць да сёмага дзесятка. Замалада не вельмі дужы здароўем, Уладзімір Дзянісавіч перад тым доўга і цяжка працаваў у Сібіры, пакуль не напаткаў яго прыгавор спецыялістаў: міякардыт сардэчнай мышцы, інваліднасць. Але ён перамог свае немачы, пасябраваўшы з прыродай, шырока скарыстоўваючы яе дары, удыхаючы чыстае вясновае паветра і займаючыся фізічнай працай. А некалькі гадоў назад, пазнаёміўшыся з пытанямі рэгуляцыі кісларода і вуглярода ў арганізме, правільныя суадносіны якіх прадоўжваюць жыццё, вырашыў Уладзімір Дзянісавіч пабудаваць на сасне нешта накшталт спальнага доміка, дзе і праводзіць амаль кожную ноч. Сон у хвойным лесе робіць, на яго думку, цела больш вынослівым, надае бадзёрасць і здароўе.

НА ЗДЫМКУ: цудоўна дыхаецца ў лесе.
Фота З. КАБЯКА.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

ЗАСНАВАЛЬНІК:

Беларускае таварыства па сувязях з суайчыннікамі за рубяжом (таварыства «Радзіма»).

НАШ АДРАС:

220600, МІНСК, ПРАСПЕКТ
Ф. СКАРЫНЫ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80,
33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Пазіцыя рэдакцыі і аўтараў, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках «Голасу Радзімы», не заўсёды супадаюць.

Газета адрасавана ў друкарні «Беларускі Дом друку»
Індэкс 63854. Зак. 1031.

П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12